

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Факультет іноземних мов

Кафедра іноземних мов

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Формування англомовної граматичної компетентності у
старшокласників на матеріалі англомовних казок»

Використання чужих ідей
результатів і текстів мають
посилання на відповідне джерело

(підпис) (прізви. та ініц. студ.)

Студентки ступеня «магістр» МААЗ групи
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальності 014.021 Середня освіта (Англійська
мова і зарубіжна література
Освітня програма: Англійська мова і зарубіжна
література
Грисюк Марини Сергіївни

Науковий керівник:
Забужанська Інна Дем'янівна
Кандидат педагогічних наук, доцент

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____
Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____ (підпис) (прізвище та ініціали)
_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ.....	2
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	7
1.1. Поняття англомовної граматичної компетентності.....	7
1.2. Особливості формування граматичної компетентності в учнів старших класів.....	12
1.3. Роль автентичних матеріалів у формуванні граматичної компетентності на матеріалах англомовних казок.....	17
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. АНГЛОМОВНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ.....	24
2.1. Теоретичні основи використання англомовних казок у навчанні.....	24
2.2. Методика та практичне використання англомовних казок на уроках англійської мови.....	29
2.3. Практичні приклади уроків та вправ з використанням англомовних казок	34
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АНГЛОМОВНИХ КАЗОК У СТАРШІЙ ШКОЛІ.....	45
3.1. Методика та процес організації пробного навчання на уроках англійської мови.....	45
3.2. Результати пробного навчання та визначення ефективності використання англомовних казок.....	59
Висновки до розділу 3.....	69
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному глобалізованому світі роль іноземних мов постійно зростає. Молоде покоління розвивається надзвичайно динамічно, тому потреба в особистісному зростанні, самовдосконаленні та розширенні знань з іноземних мов стає дедалі відчутнішою. Володіння мовою міжнародного спілкування є запорукою конкурентоспроможності в іншомовному середовищі.

Формування граматичних умінь і навичок посідає важливе місце у процесі навчання іноземної мови, адже саме вони становлять основу засвоєння її структурної системи. До ключових компонентів граматичної компетентності належать граматичні знання, граматичні навички та граматична обізнаність. Отже, граматична компетентність передбачає здатність правильно користуватися граматичними конструкціями – реченнями, словосполученнями, часовими та структурними формами – у відповідних мовленнєвих ситуаціях.

Сучасна система освіти орієнтована не лише на засвоєння граматичних правил англійської мови, але й на розвиток уміння ефективно застосовувати їх у реальному спілкуванні. Формування граматичної компетентності є невід’ємною частиною загальної мовної підготовки, адже без ґрунтовного володіння граматичними структурами неможливий повноцінний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності – читання, письма, говоріння та аудіювання.

Особливо результативними вважаються методики, що поєднують опрацювання граматики з цікавим і змістовним контекстом. Використання англійських казок як навчального матеріалу сприяє поєднанню граматичних вправ із розвитком мовленнєвої компетенції. Знайомі сюжети, яскраві образи та динамічні події створюють сприятливі умови для кращого запам’ятовування граматичних структур і підвищують мотивацію учнів до вивчення мови.

Велика кількість вітчизняних та зарубіжних дослідників приділяли увагу вивченню такої досить цікавої і глибокої теми, як формування англомовної граматичної компетентності. Отже, серед українських педагогів і методистів, які зробили внесок у дослідження процесу формування англомовної граматичної компетентності, варто виділити Карпенко М., Н. К. Складенко, Л. М. Черноватого, С. Ю. Ніколаєву, Д. Яцкову, Т. Грубу, О. Вовк, Т. Стеченко, А. Кметь, Н. Сем'ян, Т. Денисенко, та Н. Тарасюк. Їхні праці утворюють методологічне підґрунтя для подальших досліджень у сфері формування граматичної компетентності старшокласників у процесі навчання англійської мови.

Серед відомих зарубіжних дослідників у цій сфері є: Кетлін Бардові-Харліг (Kathleen Bardovi-Harlig), Марта Янг-Шолтен (Martha Young-Scholten), Май Тхі Тхюї Лінь (Mai Thi Thuy Linh) та Чіонг В'єна (Truong Vien) з В'єтнаму, Ельміра Родрігес (Elmira C. Rodriguez), Дайан Ларсен-Фрімен (Diane Larsen-Freeman), Меріл Свейн (Merrill Swain) та Майкла Лонга (Michael Long).

Мета дослідження полягає у визначенні ефективності використання англомовних казок у процесі формування граматичної компетентності учнів старших класів, а також створення комплексу завдань для аналізу їх ефективності на практичних заняттях.

Об'єкт дослідження – процес навчання англійської мови у старших класах загальноосвітніх шкіл.

Предмет дослідження – формування граматичної компетентності учнів старших класів через використання матеріалів англомовних казок.

З метою виявлення результативності досліджень необхідно виконати наступні **завдання**:

- 1) визначити поняття англомовної граматичної компетентності у процесі вивчення іноземної мови;

- 2) визначити особливості формування та вдосконалення іншомовної граматичної компетентності учнів старших класів середньої школи;
- 3) здійснити розробку та впровадження набору індивідуальних завдань для формування англomовної граматичної компетентності старшокласників;
- 4) розробити план проведення практичного заняття з формування англomовної граматичної компетентності учнів;
- 5) зробити повний розгорнутий аналіз пробного навчання з метою визначення ефективності індивідуального підходу до формування англomовної граматичної компетентності учнів старших класів.

Для втілення зазначених завдань мною було застосовано такі **методи дослідження**: аналіз наукової літератури, педагогічне спостереження, тестування, анкетування, експериментальна робота, статистична обробка результатів, використання навчальних планів, документів, освітніх програм закладів середньої освіти, ознайомлення з авторськими розробками викладачів, способами їх використання на практичних заняттях у старшій школі, а також добір навчально-методичної літератури для більш ефективного дослідження проблеми.

Новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* було створено комплекс завдань, які викладач зможе впровадити у процесі навчання старшокласників з метою аналізу і перевірки їх граматичної компетентності.
- запропоновано практичні поради для вчителів англійської мови старших класів щодо використання англomовних казок у навчанні граматики. Перш за все, при виборі казки важливо враховувати вік і рівень підготовки школярів, а також їхні інтереси, щоб матеріал був зрозумілим і водночас цікавим. Казку можна використовувати як контекст для пояснення граматичних конструкцій: варто виділяти ключові форми, наприклад, Past Simple, Past Continuous, умовні речення або модальні дієслова, і пояснювати їх значення через

дії та поведінку персонажів. Також корисно демонструвати різні граматичні форми у контексті казки, щоб учні бачили їхнє практичне застосування.

Для кращого засвоєння матеріалу доцільно застосовувати різні форми роботи. Індивідуальні завдання можуть включати вправи на вставляння або перетворення граматичних форм. У парній роботі учні можуть створювати діалоги між персонажами, обговорювати мотиви та дії героїв. Групова робота дає можливість розробляти альтернативні кінцівки казки або ставити невеликі сценки за її сюжетом. Інтерактивні онлайн-завдання та цифрові платформи допомагають учням активніше засвоювати матеріал і закріплювати граматику через практичні вправи.

Особливу увагу слід приділяти творчому застосуванню граматичних конструкцій. Учні можуть переказувати казку від імені різних персонажів, створювати нові сюжетні лінії з умовними реченнями або модальними дієсловами, а також малювати комікси чи складати короткі п'єси на основі історії. Регулярне обговорення сюжету, вражень від казки та підведення підсумків допомагає закріплювати граматичні форми і відстежувати прогрес учнів у засвоєнні матеріалу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці комплексу унікальних вправ та завдань, які викладач зможе впровадити у процесі навчання старшокласників з метою аналізу і перевірки їх граматичної компетентності.

Експериментальна база дослідження. Дослідження формування англomовної граматичної компетентності старшокласників на матеріалі англomовних казок проводилось на базі опорного навчального закладу освіти “Миргородська гімназія №3 Миргородської міської ради Полтавської області” в 11 класі. Розроблена методика може бути впроваджена у практику викладання англійської мови у старших класах, підвищуючи ефективність навчання та мотивацію учнів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження було подано на IX Міжнародну студентську наукову конференцію: «Модернізація та сучасні українські і світові наукові дослідження» з тезами на тему: «Модернізація освіти та формування англомовної граматичної компетентності учнів старших класів на основі іншомовних казок» (Житомир, 2025); 3 міжнародну науково-практичну конференцію “Innovative Approaches in Modern Science and Technology (Innovative Approaches to Developing Senior Students’ English Grammar Competence through Foreign Fairy Tales)”, (Лісабон, Португалія, 2025), студентській науковій конференції «Актуальні питання комунікативної лінгвістики та дискурсології», (Суми, 2025). Ці матеріали було опубліковано у збірниках конференцій.

Структура дипломної роботи. Логіка дослідження зумовила структуру дипломної роботи: вступ, 3 розділи, список використаних джерел із 59 найменувань. Загальний обсяг 79 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

1.1. Поняття англомовної граматичної компетентності

Термін «компетентність» у мовознавстві вперше був введений американським лінгвістом Н. Хомським, який у своїй праці *Aspects of the Theory of Syntax* (1965) розмежував поняття “competence” (знання мовної системи) та “performance” (мовленнєва діяльність, реалізація цього знання у спілкуванні) [44; с. 13]. На думку вченого, мовна компетенція охоплює знання правил граматики, фонології, морфології та синтаксису, тобто є когнітивною основою мовленнєвої поведінки людини.

Грамматична компетентність постає як важлива складова загальної комунікативної здатності особистості. Її можна трактувати як інтегровану готовність та вміння індивіда ефективно використовувати арсенал граматичних знань, правил та структур для точного й адекватного сприйняття, відтворення і породження іншомовного мовлення. У сучасній освітній парадигмі цей термін вийшов за межі суто декларативних знань (тобто знання самих правил) і набув виразного прагматичного, діяльнісного забарвлення. Він охоплює не лише володіння морфологічними формами та синтаксичними конструкціями, а й здатність гнучко обирати оптимальні мовні засоби залежно від конкретної ситуації спілкування, поставленої комунікативної мети та стилістичних нюансів висловлювання.

Для учнів старшого шкільного віку розвиток граматичної компетентності має ключове значення, оскільки цей етап навчання передбачає перехід до вищих рівнів володіння мовою. Учні вчаться оперувати комплексними синтаксичними

моделями, формулювати абстрактні ідеї, логічно структурувати свою аргументацію. Отже, головним завданням освітнього процесу стає не механічне запам'ятовування ізольованих граматичних норм, а формування динамічного мовного механізму, що дозволяє учням вільно маніпулювати мовними одиницями для вираження широкого спектра значень.

У сучасній лінгводидактиці існує значна кількість підходів до визначення змісту граматичної компетентності. Зокрема, за твердженням О. Бігич, граматична компетентність – це сукупність граматичних знань і навичок, що забезпечують правильне вживання граматичних форм у мовленні [8; с. 57]. Аналогічного погляду дотримується Н. Складенко, яка підкреслює, що граматична компетентність охоплює як знання системи граматичних форм, так і вміння користуватися ними відповідно до комунікативної ситуації [33; с. 34].

Граматична компетентність (від англ. *grammatical competence*) – це здатність учня не лише знати граматичні правила, але й правильно застосовувати їх у мовленні та письмі. Вона є однією з основних складових мовної компетенції та охоплює знання та вміння застосовувати різноманітні граматичні структури в контексті спілкування. Граматична компетенція включає в себе:

- 1) знання граматичних правил (наприклад, часи дієслів, артиклі, ступені порівняння прикметників);
- 2) здатність використовувати ці правила в мовленні та письмі;
- 3) усвідомлення структури мови та вміння адаптувати її до певного комунікативного контексту [51; с. 85].

Сучасні підходи до розвитку граматичної компетенції зазвичай включають не лише навчання окремим граматичним явищам, але й інтеграцію граматики в реальний комунікативний контекст. Це означає, що граматичні структури не вивчаються ізольовано, а застосовуються в процесі навчання через практичні вправи, діалоги, ролі, творчі завдання, що наближають процес навчання до реальних умов спілкування [38; с. 113].

У межах дослідження структури граматичної компетенції науковці зазвичай виокремлюють два головні складники:

1) граматичні знання – це сукупність відомостей про граматичні категорії, форми, закономірності побудови речень і їх компонентів.

2) граматичні вміння – автоматизовані дії, що забезпечують правильне та доречне використання граматичних структур у процесі мовлення [46; с. 43].

З педагогічної точки зору граматична компетентність виступає об'єктом цілеспрямованого формування. Її розвиток передбачає поступове оволодіння учнями граматичними правилами, їх практичне застосування у спілкуванні та перенесення засвоєних моделей у нові ситуації. Учитель у цьому процесі виконує роль фасилітатора, який організовує навчальне середовище для самостійного відкриття учнями мовних закономірностей шляхом аналізу, зіставлення, контекстного спостереження та творчих завдань.

У сучасній методиці розрізняють декларативне володіння граматиною (знання правил) і процедурне володіння (уміння користуватися ними на практиці). Ефективне навчання можливе лише тоді, коли учень переходить від свідомого оперування правилами до автоматизованого їх уживання у реальних комунікативних ситуаціях [45; с. 89].

З огляду на це, у практиці навчання англійської мови дедалі більшого поширення набувають комунікативно орієнтовані підходи, які поєднують опрацювання граматики з розвитком мовленнєвих умінь. Така інтеграція дає змогу вплітати граматичний матеріал у змістовні контексти – художні тексти, навчальні ситуації, проєкти чи казки, що створюють природне середовище для використання граматичних структур в автентичному мовленні.

У сучасній методології викладання іноземних мов застосовуються два основні підходи до подачі нового граматичного матеріалу: дедуктивний (перехід від загального правила до конкретних прикладів) та індуктивний (виведення закономірностей учнями на основі аналізу мовних зразків). Для роботи зі

старшокласниками найбільш ефективним є збалансоване поєднання обох підходів. Дедукція сприяє швидкому сприйняттю складних правил, тоді як індукція стимулює розвиток аналітичних здібностей [46; с. 45].

Окрім того, для результативного розвитку граматичних умінь використовуються такі провідні прийоми:

1) контекстуалізація: представлення граматичних явищ в автентичних ситуаціях спілкування або цілісних текстах, що забезпечує їхнє осмислене використання;

2) функціонально-комунікативний підхід: вивчення граматики крізь призму мовленнєвих функцій (наприклад, як висловити гіпотезу, дати пораду, погодитися), а не лише як набору абстрактних норм;

3) ігрові та творчі завдання: залучення до рольових ігор, створення діалогів, проведення інтерв'ю та написання переказів, що перетворює тренування на цікавий процес;

4) застосування автентичних матеріалів: використання оригінальних текстів, художніх творів, пісенного матеріалу, які демонструють живу граматику в її природному функціонуванні [57; с. 95].

У сучасній практиці викладання англійської мови комунікативний підхід займає пріоритетне місце, орієнтуючи весь освітній процес на використання граматики як засобу для передачі змісту та досягнення комунікативної мети. Як наголошував С. Торнбері, граматика потрібна не заради неї самої, а для того, щоб допомогти учням сформулювати те, що вони прагнуть сказати [55; с. 134]. Це вимагає розробки вправ, спрямованих не лише на формальну правильність, а й на змістовність та адекватність висловлювань.

Незважаючи на високий рівень когнітивної зрілості, учні старших класів можуть стикатися з певними труднощами при засвоєнні граматики англійської мови. До найбільш поширених бар'єрів належать:

1) інтерференція рідної мови: автоматичне перенесення правил

української мови на англійську, що спричиняє типові помилки;

2) надмірний акцент на теорії: зацикленість на правилах, що гальмує спонтанність та природність мовлення;

3) нестача регулярної мовленнєвої практики: обмежені можливості для використання граматики в реальних ситуаціях спілкування;

4) монотонність навчальних матеріалів: використання нецікавих, однотипних завдань, які знижують мотивацію [49; с. 69].

Для подолання цих викликів доцільно впроваджувати інтегровані завдання, які поєднують граматичну роботу з розвитком інших видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, письма). Використання літературних текстів, зокрема казок, допомагає активізувати емоційно-ціннісну сферу учнів, робить навчання більш привабливим та наближеним до природного процесу оволодіння мовою. У таких текстах граматичні структури часто повторюються в прогнозованому контексті, що сприяє їхньому ефективному закріпленню без надмірного заучування [58; с. 32].

Отже, можна зробити висновок, що граматичну компетентність можна розглядати як цілісну характеристику особистості, що поєднує в собі знання про граматичні категорії та закономірності мови, уміння й навички їх доречного використання у різноманітних ситуаціях спілкування, а також здатність свідомо добирати граматичні засоби для реалізації комунікативних намірів. Формування цієї компетенції становить важливу складову розвитку іншомовної комунікативної компетентності старшокласників і має здійснюватися в межах навчального процесу, спрямованого на змістовне, творче та цілеспрямоване використання іноземної мови.

1.2. Особливості формування граматичної компетентності учнів старших класів

З метою чіткого розуміння поставленого питання розглянемо психолого-педагогічні особливості та характеристику цільової аудиторії дослідження. Проблема формування граматичної компетентності в учнів старшої школи посідає важливе місце в сучасній методиці навчання іноземних мов. Саме на цьому етапі завершується становлення основних мовленнєвих навичок, формується свідоме ставлення до мовного матеріалу та розвивається здатність до його самостійного використання у різноманітних комунікативних ситуаціях. Учні старших класів досягають такого рівня когнітивної зрілості, який дозволяє ефективно поєднувати індуктивні та дедуктивні способи опанування граматики, тобто як самостійно відкривати граматичні закономірності, так і узагальнювати їх на основі аналізу мовного матеріалу.

Старший шкільний вік (15-17 років) характеризується розвитком абстрактного мислення, довільної пам'яті, логічного аналізу та рефлексії. Це створює умови для застосування більш складних форм пізнавальної діяльності – аналізу, порівняння, класифікації та систематизації граматичних явищ. У цьому віці зростає роль внутрішньої мотивації та особистісного інтересу до навчання: старшокласники прагнуть усвідомлювати практичну користь і значення того, що вивчають. Саме тому граматика має подаватися не як сукупність правил, а як засіб реального спілкування, який допомагає ефективно досягати комунікативних цілей [29; с. 172].

Цільовою аудиторією даного дослідження є учні старших класів, що обумовлено їхніми віковими та психолого-педагогічними особливостями. На відміну від молодших школярів, які лише починають засвоювати основи граматики, і підлітків середньої школи, у яких часто спостерігається нестійка мотивація, старшокласники демонструють вищий рівень розвитку когнітивної та особистісної сфер.

Їхнє абстрактно-логічне мислення дозволяє не просто запам'ятовувати граматичні правила, а й розуміти їх системність, логіку та взаємозв'язки. Учні

цього віку здатні усвідомлювати структуру складних синтаксичних конструкцій і закономірності функціонування граматичних форм. Окрім того, у старшокласників формується самосвідомість і самокритичність, що дає можливість аналізувати власне мовлення, виявляти й виправляти помилки, а також цілеспрямовано вдосконалювати граматичну компетентність.

Розвиток мислення та мовлення в цьому віці зумовлює прагнення спілкуватися чітко, логічно та виразно, що сприяє формуванню високої мовної культури. Отже, старший шкільний вік є найбільш сприятливим періодом для формування свідомого ставлення до граматики як інструмента ефективного спілкування та створює міцне підґрунтя для впровадження методик, орієнтованих на осмислене, творче використання граматичних засобів у мовленні.

Підлітковий вік є ключовою фазою переходу, яка характеризується суттєвими змінами в пізнавальній, емоційній та соціальній сферах. Ці специфічні риси мають бути інтегровані в методику викладання граматики, перетворюючи їх із можливих перешкод на рушійні сили для свідомого та поглибленого оволодіння навчальним матеріалом.

Критичною когнітивною зміною є розвиток аналітичного мислення. Підлітки поступово відходять від сприйняття інформації як беззаперечного факту і починають активно аналізувати, ставити під сумнів та вимагати логічних доказів. Цю особливість варто використовувати під час вивчення граматичних явищ, трансформуючи їх із простого набору норм на логічно обґрунтовану систему.

Замість механічного запам'ятовування готових правил, учням можна запропонувати завдання, що вимагають розумової активності:

- 1) аналіз мовленнєвих зразків: дослідження автентичних текстів з

метою визначення доцільності застосування конкретних граматичних конструкцій автором та їхнього впливу на загальний зміст і стилістику повідомлення;

2) оцінювання та виправлення помилок: розбір типових мовленнєвих недоліків, виявлення першопричин їх виникнення та пропонування альтернативних, коректних варіантів висловлювань.

У цей період мислення учнів також стає більш системним та абстрактним. Вони здатні ефективно застосовувати методи аналізу (розкладання матеріалу на окремі елементи) та синтезу (об'єднання складових у цілісну структуру). Це відкриває можливості для самостійного формулювання правил, де учні можуть узагальнювати вивчений матеріал та формулювати власні граматичні норми, що сприяє глибшому розумінню логіки мови. Також це сприяє створенню складних мовленнєвих конструкцій, де можна використати набуті знання для побудови комплексних, розгорнутих висловлювань. Крім того, це дає можливість візуалізувати граматичні взаємозв'язки, таким чином, впровадивши створення ментальних карт, структурних схем та таблиць, що допомагають систематизувати та наочно представити граматичні системи.

Узагальнюючи матеріал, можна відмітити, що врахування когнітивних особливостей підлітків, зокрема їхнього прагнення до логіки, аналізу та систематизації, дозволяє оптимізувати процес формування граматичної компетентності, роблячи його свідомим, глибоким та орієнтованим на практичний результат.

Ефективна методика навчання граматики має враховувати не лише інтелектуальні, але й глибинні емоційні та соціальні характеристики підліткового віку. Цей етап розвитку позначений інтенсивним самопізнанням та вираженим прагненням до індивідуальності та самоствердження.

Говорячи, про емоційний вимір учнів старших класів, зупинимось на таких поняттях, як їх творчість і самореалізація. Освітній процес можна адаптувати

таким чином, щоб він стимулював креативний потенціал здобувачів освіти. Замість одноманітних стандартних вправ доцільно впроваджувати творчі завдання: написання коротких історій, ведення онлайн-щоденників (блогів), створення сценаріїв чи поезій. У цих видах діяльності учні мають змогу експериментувати з мовними формами для досягнення бажаного стилістичного ефекту. Проєктна робота, яка передбачає розробку власних мультимедійних матеріалів (відеороликів, презентацій) є дієвим засобом практичного застосування граматичних знань.

На етапі розгляду особливостей формування граматичної компетенції старшокласників важливо зупинитись на сприйнятті оцінювання їх результатів вчителем. Підлітки вкрай чутливі до критики і високо цінують схвалення з боку ровесників та педагогів. Тому методика повинна гарантувати безпечне та підтримуюче навчальне середовище. Ефективними інструментами є взаємооцінювання (peer-review) та групові завдання, де оцінюється як підсумковий результат, так і процес спільної діяльності. Надання зворотного зв'язку має бути конструктивним: акцентувати увагу на сильних сторонах учня та визначати перспективи зростання, а не лише констатувати недоліки.

Підлітковий період часто супроводжується зміною настроїв та підвищеним рівнем тривоги. Залучення ігрових елементів, креативних завдань та створення позитивної, сприятливої атмосфери допомагає зменшити емоційне навантаження та робить процес вивчення граматики більш захоплюючим та цікавим.

Зупинимось на соціальному вимірі старшокласників. У цей віковий період відбувається активне формування власної системи цінностей, світогляду та громадянської позиції. Граматика, як засіб вираження думок, може стати потужним інструментом для осмислення соціальних проблем та аналізу суспільних явищ, тому надпотужним інструментом у цьому віці є комунікативна практика. Природне бажання підлітків до спілкування необхідно використовувати для розвитку їхньої комунікативної компетентності.

Організація дискусій, дебатів, рольових та імітаційних ігор вимагає від учнів не лише висловлення власної позиції, але й уміння аргументовано переконувати співрозмовника, застосовуючи правильні та логічно вибудовані граматичні конструкції. Неформальна взаємодія – це ще один спосіб контактувати між собою. Створення мовних клубів або груп за інтересами сприяє практиці використання граматичних навичок в умовах, максимально наближених до реального життя та вільного спілкування.

Отже, врахування комплексу емоційних та соціальних потреб підлітків дозволяє розробити методику, яка не тільки формує граматичні навички, а й розвиває особистість учня, його критичне мислення та робить процес вивчення мови осмисленим і мотивуючим.

Підсумовуючи, можна зробити такий висновок, що процес розвитку граматичної компетенції серед учнів старшої школи має враховувати як їхні вікові, так і нагальні потреби у спілкуванні. Оволодіння граматиною мусить відбуватися не ізольовано, а як засіб комунікації в оточенні автентичних текстів та реальних життєвих обставин. Поєднання аналітичних та комунікативних методик, а також використання художньої літератури, зокрема англомовних казок, формує сприятливі умови для вдосконалення граматичних навичок. Ефективне становлення граматичної компетентності залежить від взаємодії трьох визначальних складових: зацікавленості (мотивації), відповідного контексту навчання та здатності до осмислення власного досвіду (рефлексії), що в комплексі гарантує трансформацію знань правил в активне мовленнєве використання.

1.3. Роль автентичних матеріалів у формуванні граматичної компетентності (на прикладі англомовних казок)

У сучасній методиці викладання іноземних мов важливе значення має використання автентичних матеріалів для навчання, зокрема при вивченні граматики. Автентичні матеріали – це матеріали, створені носіями мови для реального використання, а не з метою навчання (такі як статті, новини, літературні твори, фільми, рекламні матеріали, інтерв'ю тощо). Вони відіграють ключову роль у розвитку граматичної компетенції та формуванні мовленнєвих навичок учнів. Використання автентичних матеріалів має численні переваги, зокрема в контексті вивчення граматики.

Автентичні матеріали у навчанні іноземним мовам сприяють розвитку мовної та граматичної компетенції. Вони дозволяють інтегрувати навчальні цілі з реальними мовними ситуаціями. Казка є класичним прикладом автентичного тексту, що містить багатий лексичний і граматичний матеріал, завдяки чому учні можуть ознайомлюватися з мовними конструкціями та практикувати їх у реальному спілкуванні.

Казки, як правило, мають простий сюжет, що дозволяє чітко відстежувати використання різних граматичних форм (минулі часи, умовні конструкції, запитальні та заперечні форми). Часто вони включають діалоги, які надають можливість практикувати граматику у контексті живого мовлення. Наприклад, у казках часто зустрічаються умовні речення, пряма та непряма мова, що допомагає учням глибше зрозуміти функціонування граматичних структур.

Казка – один із найдавніших і найпоширеніших жанрів усної народної творчості. Завдяки простоті викладу, образності та емоційності, вона займає значне місце в культурі багатьох народів. У контексті навчання іноземним мовам казка виступає як важливий автентичний текст, оскільки відображає реальні мовні практики, культурні особливості та соціальні норми носіїв мови.

Особливе значення має англомовна казка, яка поєднує мовний, культурний та естетичний аспекти. Це короткий художній твір, що містить прості граматичні конструкції, повтори та діалоги, що робить її зручною для навчальних цілей.

Казки сприяють розвитку не лише словникового запасу, а й граматичних навичок, адже в їх текстах природно проявляються різні граматичні явища.

Завдяки простоті та універсальності, казки є ефективним засобом для навчання граматики. Вони містять типові граматичні конструкції – дієслівні форми минулого часу, умовні речення, способи поєднання подій, що дозволяє учням засвоювати правила граматики на практиці. Крім того, казки часто містять вирази для створення умовних ситуацій, що важливо для розуміння функцій різних типів умовних речень.

Згідно з дослідженнями А. Райта, казки містять повторювані граматичні конструкції, що полегшують запам'ятовування правил. Повтори, паралельні синтаксичні структури та послідовність подій у минулому часі створюють умови для автоматичного формування граматичних навичок [59; с. 78]. Наприклад, у творах братів Грімм (“Cinderella”, “The Frog Prince”) переважає Past Simple, що дає можливість практикувати оповідальні форми дієслів. У творах Л. Керролла (“Alice’s Adventures in Wonderland”) учні зустрічають умовні речення, непряму мову, модальні дієслова, що допомагає засвоювати складніші граматичні структури.

Автентичні матеріали, такі як казки, знайомлять учнів із культурними традиціями та мовними особливостями носіїв. Казки містять культурні коди, символи, ритуали та моральні уроки, що важливо для розуміння мовного контексту. Вивчаючи казки, учні не лише вдосконалюють граматичні навички, а й глибше знайомляться з культурою та менталітетом країни. Через поведінку персонажів та їхні рішення можна зрозуміти моральні цінності, а також практикувати відповідні граматичні конструкції у різних ситуаціях, що збагачує мовний досвід.

Використання автентичних матеріалів у навчанні граматики має кілька значних переваг, серед яких: залучення до реального світу, тобто автентичні матеріали допомагають учням бути більш мотивованими та зацікавленими у

вивченні мови, оскільки вони відображають реальні мовні ситуації. Учні бачать, як граматики функціонує в реальному житті, що робить навчання більш актуальним і корисним [53; с. 102]. Ще однією перевагою є покращення комунікативної компетенції. Оскільки автентичні матеріали містять природні мовні конструкції, учні краще освоюють комунікативні стратегії і граматичні форми, які використовуються носіями мови. Це дозволяє їм легше адаптуватися до реальних умов спілкування [51; с. 87]. Наступною перевагою є розвиток критичного мислення. Автентичні матеріали часто містять різноманітні точки зору, які можуть стимулювати учнів до аналізу та обговорення, що сприяє розвитку їхнього критичного мислення і мовної гнучкості [39; с. 94].

Розглядаючи казку як дидактичний інструмент, можна виділити кілька її функцій у формуванні граматичних умінь, доповнених практичними прикладами:

1) комунікативна функція: казка дає змогу спостерігати граматичні конструкції у реальному мовленні, у типових комунікативних ситуаціях: звертання, прохання, емоційні реакції. Наприклад: у казці “*Little Red Riding Hood*” діалоги між Червоною Шапочкою та Вовком містять численні запитальні та стверджувальні речення у Present Simple та Past Simple, що дозволяє учням тренувати оповідальні й питальні форми.

2) Когнітивна функція: сюжет казки сприяє глибшому усвідомленню граматичних закономірностей через контекст, асоціації та образність. Наприклад: у казці “*Cinderella*” багато описів дій у минулому часі (Past Simple) допомагають учням логічно зв’язувати події та бачити послідовність дій, що формує автоматизовані навички використання дієслівних форм минулого часу.

3) Мотиваційна функція: казка викликає емоційний інтерес і стимулює пізнавальну активність, що підвищує ефективність засвоєння граматики [42; с. 53]. Наприклад: у казці “*The Frog Prince*” яскраві персонажі і несподівані події мотивують учнів до активного переказування сюжету, використовуючи умовні

речення та модальні дієслова, що сприяє закріпленню граматичних конструкцій у практиці.

4) культурологічна функція: знайомство з англomовними казками допомагає розвивати міжкультурну компетенцію, а через граматичні конструкції краще розуміти культурні реалії. Наприклад: у казці “*Alice’s Adventures in Wonderland*” учні знайомляться з традиціями, символами та мовними зворотами англomовної культури, одночасно практикуючи складні граматичні явища, такі як умовні речення, непряма мова та модальні дієслова. Продемонструємо функції казок у таблиці:

Таблиця 1.3.1 Функції казок у формуванні граматичних умінь учнів

Функція казки	Приклад казки	Граматичні конструкції	Можливі вправи для учнів
Комунікативна	<i>Little Red Riding Hood</i>	Present Simple, Past Simple, стверджувальні та питальні речення	Рольова гра: учні відтворюють діалоги між персонажами, задають питання і відповідають на них, практикуючи часи та запитальні форми
Когнітивна	<i>Cinderella</i>	Past Simple, послідовність дій	Переказ сюжету у власних словах, створення хронологічних таблиць подій, що допомагає усвідомити порядок дій і вживання минулого часу
Мотиваційна	<i>The Frog Prince</i>	Умовні речення, модальні дієслова	Створення альтернативного кінця казки, використовуючи умовні речення типу “If... then...”, обговорення дій персонажів із модальними дієсловами (can, must, should)
Культурологічна	<i>Alice’s Adventures in Wonderland</i>	Умова, непряма мова, модальні дієслова	Переказ фрагментів казки чужою мовою (indirect speech), обговорення культурних особливостей і традицій через рольові ігри та дискусії

Можна зробити висновки, що автентичні матеріали відіграють ключову роль у формуванні граматичної компетенції учнів. Вони допомагають поєднати вивчення граматики з реальними комунікативними ситуаціями, що підвищує результативність навчального процесу. Робота з реальними мовними зразками дозволяє учням не лише краще засвоювати граматичні правила, а й розвивати

критичне мислення та комунікативні навички, необхідні для вільного володіння іноземною мовою.

Таким чином, використання англомовних казок як автентичних матеріалів є ефективним засобом розвитку граматичної компетенції старшокласників. Вони допомагають не лише оволодіти правилами, а й навчитися застосовувати їх у реальному спілкуванні, поєднуючи навчальний процес із розвитком творчості та мовленнєвої гнучкості.

Отже, казка є не лише джерелом граматичних форм, а й контекстом для їхнього осмислення та практичного застосування у комунікації. Використання конкретних сюжетів і персонажів дозволяє поєднувати граматичну практику з розвитком творчого мислення та культурної компетенції.

Висновки до Розділу 1

Перший розділ присвячено теоретико-методологічним засадам формування англомовної граматичної компетентності, що є фундаментальною складовою успішного опанування іноземної мови. Аналіз наукових досліджень і

методичних підходів дозволив виокремити основні компоненти, чинники та ефективні методи розвитку граматичних умінь учнів старших класів.

У процесі написання роботи було розглянуто сутність англомовної граматичної компетентності. Зроблено висновок, що вона включає не лише знання правил морфології та синтаксису, а й здатність правильно застосовувати граматичні структури у різних комунікативних ситуаціях, з урахуванням контексту та мети висловлювання. Встановлено, що граматична компетентність взаємопов'язана з лексичною та комунікативною складовими, а її формування потребує системного, послідовного та цілеспрямованого підходу, який забезпечує інтеграцію знань, навичок і умінь.

Також було визначено особливості формування граматичної компетентності у старшокласників. Зокрема, відзначено, що навчальний процес має враховувати психологічні та вікові особливості учнів, забезпечувати баланс між репродуктивними і продуктивними видами діяльності, активно залучати інтерактивні методи навчання. До ефективних підходів належать використання диференційованих вправ, мовленнєвих практикумів, рольових ігор, проектних завдань та системи тестових контрольних робіт, що сприяють закріпленню граматичних структур і формуванню умінь самостійного застосування знань у мовленні.

Крім того, було проаналізовано роль автентичних матеріалів у розвитку граматичної компетентності, зокрема англомовних казок. Доведено, що такі матеріали стимулюють пізнавальний інтерес учнів, забезпечують сприйняття граматичних явищ у реальному контексті та сприяють формуванню міжкультурної компетентності. Використання автентичних текстів у навчальному процесі дає змогу розвивати як рецептивні, так і продуктивні мовні навички, стимулює творче мислення, допомагає систематизувати знання та засвоювати граматичні структури у природньому мовному середовищі.

Підсумовуючи, можна констатувати, що формування англомовної граматичної компетентності у старшокласників є багаторівневим і комплексним процесом. Він потребує поєднання теоретичних знань, практичних умінь та використання автентичних матеріалів, що дозволяє забезпечити глибоке засвоєння граматики, розвиток комунікативної спроможності та підвищення мотивації до навчання англійської мови. Ефективне формування граматичної компетентності можливо лише за умови системного підходу, який інтегрує різні методи навчання, адаптовані до потреб та рівня підготовки учнів.

РОЗДІЛ 2. АНГЛОМОВНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

2.1. Теоретичні основи використання англомовних казок у навчанні

Формування граматичної компетенції є важливою складовою мовної підготовки старшокласників, оскільки передбачає не лише знання правил, а й здатність правильно застосовувати їх у мовленні. Одним із дієвих способів розвитку цієї компетенції є застосування автентичних матеріалів – текстів і ресурсів, створених для носіїв мови і використовуваних у реальних комунікативних ситуаціях. Особливо ефективними для цього можуть бути англomовні казки, які давно увійшли до світової культурної спадщини та легко привертають увагу учнів.

Казки, такі як “Cinderella”, “Little Red Riding Hood” або “Jack and the Beanstalk”, містять різноманітні граматичні конструкції в природному контексті. Під час читання таких історій учні можуть спостерігати, як застосовуються різні часові форми дієслів, умовні речення, модальні дієслова чи пасивні конструкції. Наприклад, у казці “Cinderella” часто зустрічається минулий час для опису подій (“Cinderella cleaned the house”, “The prince searched for the owner of the glass slipper”) або умовні форми (“If she had not lost her slipper, the prince would not have found her”). Такий підхід дозволяє учням бачити граматику у конкретному контексті, що сприяє кращому засвоєнню правил.

Крім того, казки значно підвищують інтерес та мотивацію учнів, адже історії завжди цікавіші за звичайні вправи. Учні можуть аналізувати текст, виділяти граматичні конструкції, обговорювати їх у групі, створювати власні речення за аналогією з текстом або переказувати історію усно, застосовуючи вивчені структури. Такий метод одночасно розвиває всі мовні навички – читання, слухання, письмо та говоріння – і робить засвоєння граматики більш природним і практично орієнтованим.

Зупинимось на психолого-педагогічних основах використання казок. Англomовна казка – це жанр дитячої літератури, який має розважальну, виховну та освітню функцію. Вони поділяються на:

- 1) Народні казки (folk tales) – традиційні історії, що передаються усно: *Jack*

and the Beanstalk, The Three Little Pigs.

2) Літературні казки (literary tales) – авторські казки з авторською інтерпретацією: *Cinderella* Ч. Пеппо, *Snow White* Братів Грімм.

3) Адаптовані казки для навчання англійської – спрощені версії класичних творів із акцентом на граматику та лексику.

Казки традиційно розглядаються як один із найдавніших жанрів усної та письмової народної творчості. Вони поєднують у собі доступність змісту, емоційну насиченість та сюжетну логіку, що робить їх зручним інструментом навчання. З точки зору психології, казки впливають на розвиток уяви, пам'яті та емоційної сфери учнів.

Педагогічна цінність казок полягає у їх здатності стимулювати пізнавальний інтерес. Пізнавальна активність учня підвищується через сюжетні конфлікти, яскраві персонажі та моральні уроки, що інтегруються у текст [51; с. 90]. Крім того, казки забезпечують природне середовище для освоєння нової лексики, граматичних структур та фонетичних особливостей мови, оскільки вони зазвичай побудовані на простих та зрозумілих реченнях, що повторюються [37; с. 45].

Методика використання казок у навчанні також опирається на принципи вікової психології. Для молодших школярів важливе значення має наочність, ритм, повторюваність та інтерактивність тексту. У підлітків та дорослих можна використовувати більш складні казки, що включають елементи культурного контексту, метафори та моральні дилеми, стимулюючи критичне мислення та дискусії [38; с. 121].

З лінгвістичної точки зору казки є цінним ресурсом для розвитку мовних навичок. Англomовні казки включають повторювані словосполучення, стійкі вирази та граматичні конструкції, що полегшує запам'ятовування правил граматики у контексті [53; с. 108]. Такі тексти сприяють ефективному засвоєнню

дієслівних часів, умовних речень, модальних дієслів, а також порівняльних та зворотних конструкцій.

Фонетично казки відзначаються ритмічністю та мелодійністю, що спрощує сприйняття мови на слух. Повторювані звуки, рими та певний пісенний ритм сприяють розвитку фонематичного слуху та правильної вимови [37; с. 46]. Завдяки цьому казки дозволяють одночасно працювати над усним мовленням, читанням та аудіюванням.

Крім того, казки є ефективним засобом ознайомлення учнів із культурними особливостями англomовних країн. Через сюжетні лінії та поведінку персонажів учні знайомляться з традиціями, звичаями, моральними нормами та історичним контекстом англomовного середовища [38; с. 123]. Це сприяє розвитку міжкультурної компетенції та розширенню світогляду учнів.

У методиці викладання англійської мови казки можна використовувати на різних етапах уроку та для різних навчальних цілей [53; с. 109]:

1) Аудіювання та читання: учням пропонується прослухати або прочитати казку англійською мовою. Після цього вони виконують завдання на розуміння змісту, заповнюють пропуски, відповідають на запитання або переказують текст.

2) Лексичне та граматичне опанування: на основі тексту казки учні виділяють нові слова, фразеологізми, граматичні конструкції та застосовують їх у власному мовленні [37; с. 48].

3) Розвиток творчого мислення: учні можуть скласти альтернативні закінчення казок, створювати власних персонажів або драматизувати сюжет. Це сприяє розвитку креативності та усного мовлення.

4) Ігрові та інтерактивні форми: театралізація, рольові ігри та драматизація казок стимулюють активне використання мови у спілкуванні [38; с. 118].

Методика передбачає також диференційований підхід: для молодших школярів використовується простий сюжет і наочні матеріали (ілюстрації, кукли,

маски), а для старших – аналіз моральних проблем, культурних відмінностей та лексичних особливостей тексту [53; с. 110].

Використання казок у навчанні англійської мови має ряд суттєвих переваг:

а) казки викликають емоційний відгук і зацікавленість учнів, що стимулює їхню активність і бажання навчатися;

б) сприяють розвитку пам'яті, уяви, логічного та критичного мислення;

в) дозволяють учням практикувати усне і письмове мовлення у природному контексті [53; с. 111];

г) знайомлять із традиціями, цінностями та особливостями англомовних країн [38; с. 119];

д) інтегрують кілька видів мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, говоріння, письмо) у межах одного тексту [51; с. 90].

Особливість казок полягає у поєднанні навчального і розважального аспектів, що робить навчання більш ефективним та природним.

Отже, теоретичні основи використання англомовних казок у навчанні базуються на поєднанні психолого-педагогічних, лінгвістичних та методичних принципів. Казки як навчальний матеріал мають багатий потенціал для розвитку мовних компетенцій, формування культурологічної та комунікативної компетенції, а також стимулюють пізнавальний інтерес і творче мислення учнів.

Ефективне використання казок вимагає врахування вікових особливостей учнів, рівня мовної підготовки та конкретних цілей уроку. Методика передбачає інтеграцію читання, аудіювання, письма і усного мовлення, а також використання інтерактивних і творчих форм навчання.

Таким чином, англомовні казки є універсальним і цінним інструментом у навчанні іноземної мови, який поєднує освітню та виховну функції, сприяє розвитку особистості учня та формуванню мовної компетенції у природному і емоційно забарвленому контексті [51; с. 95].

2.2. Методика та практичне використання казок на уроках англійської мови

Використання казок на уроках англійської мови є одним із ефективних методичних прийомів, що поєднує навчальну і виховну функції. Казка як жанр має низку переваг: доступність сюжету, емоційне забарвлення, яскравих персонажів та моральні уроки. Ці властивості сприяють активізації пізнавальної

діяльності учнів, формуванню їх комунікативної та культурної компетенції, а також розвитку лексичних та граматичних навичок [37; с. 50].

Розглянемо методику використання англомовних казок для розвитку граматики з прикладами вправ.

У методиці викладання іноземних мов робота з казкою проходить три етапи: передтекстовий, текстовий та післятекстовий [33; с. 67].

Метою передтекстового етапу є підготовка учнів до сприйняття тексту, активізація лексики та граматичних структур. Пропонуємо такі види вправ на даному етапі: обговорення ключових слів та виразів із казки *Little Red Riding Hood*, прогнозування граматичних форм, що зустрінуться у тексті (наприклад, майбутній або минулий час).

Метою текстового етапу є безпосереднє ознайомлення з казкою, аналіз граматики в контексті. Приклади вправ:

1) аналітичні: виділити всі дієслова у Past Simple у *Cinderella*, класифікувати за особами та числами;

2) трансформаційні: перетворити дієслова у *The Frog Prince* у Past Continuous, наприклад: “The frog was waiting for the princess”;

3) творчі: придумати альтернативну кінцівку *Goldilocks and the Three Bears*, використовуючи умовні речення: “If Goldilocks had been polite, she would not have entered the house.”

Метою післятекстового етапу є: застосування граматичних структур у практичному мовленні. Приклад вправ:

а) комунікативні: рольові ігри за мотивами *Alice's Adventures in Wonderland*, де учні переказують діалоги персонажів із використанням прямої та непрямої мови;

б) переказ сюжету *The Frog Prince* у групах із обов'язковим використанням модальних дієслів (can, must, should);

в) створення власних діалогів між персонажами казок, практикуючи запитальні та стверджувальні конструкції.

Ці вправи поєднують усвідомлене вивчення граматики з її практичним застосуванням у мовленні, що відповідає принципам комунікативно-орієнтованого навчання. Як підкреслює Р. Елліс, граматика повинна бути «помітною, але не домінуючою», тобто учні відчують її у природному контексті [45; с. 58]. Англomовні казки створюють саме таке середовище, де граматичні форми реалізуються природно, допомагаючи формувати навички живого мовлення.

Казки є ефективним інструментом для розвитку граматичної компетенції учнів старших класів, оскільки вони дозволяють поєднувати вивчення граматики з розвитком усіх мовних навичок. Використання казок на уроках може бути організоване на різних етапах заняття, що робить навчання більш структурованим та цікавим.

На початку уроку, під час етапу мотивації, вчитель може розпочати заняття з короткого уривку або цікавої історії з казки. Такий підхід одразу привертає увагу учнів, створює емоційний настрій і стимулює зацікавленість у навчанні, що сприяє легшому засвоєнню нового матеріалу.

На етапі ознайомлення з новим матеріалом казка виступає джерелом лексики та граматичних конструкцій. Учні можуть прослухати аудіозапис або прочитати текст, після чого виділяють нові слова, стійкі вирази та граматичні структури, такі як дієслівні часи, модальні дієслова або умовні речення [37; с. 51]. Для кращого запам'ятовування лексики та граматики можна використовувати інтерактивні завдання: кросворди, словникові картки, мовні ігри, що безпосередньо пов'язані з сюжетом казки.

На етапі закріплення та розвитку навичок казка може стати основою для різноманітної діяльності: обговорень, переказів, складання альтернативних кінцівок або створення власних продовжень історії. Такі завдання активізують

усне мовлення, сприяють розвитку креативності та мислення, а також допомагають учням застосовувати нову лексику та граматичні конструкції у контексті [38; с. 120].

Крім того, казки є ефективним засобом розвитку граматики. Учні бачать, як у тексті використовуються різні часові форми дієслів для опису подій, умовні конструкції для демонстрації можливих наслідків або модальні дієслова для вираження дозволу, обов'язку чи ймовірності. Виконуючи активні завдання, такі як перефразування, складання речень за зразком, створення власних оповідань або продовження історії – учні закріплюють правила та вчаться застосовувати їх у природному мовленні.

Таким чином, використання англomовних казок на уроках англійської мови сприяє інтегрованому розвитку мовних навичок: граматику засвоюється у контексті, одночасно розвиваються читання, письмо та усне мовлення, а процес навчання стає більш цікавим, мотивуючим і творчим. Казки не лише допомагають засвоїти мовні правила, а й розвивають уяву та комунікативну гнучкість учнів, роблячи навчання живим і ефективним.

Існує кілька ефективних методичних прийомів для роботи з англomовними казками, які дозволяють поєднувати розвиток мовних навичок із творчістю та міжкультурним навчанням.

Перший прийом – аудіювання та читання з розумінням. Учні слухають або читають казку англійською мовою, а потім виконують завдання на перевірку розуміння тексту: відповідають на запитання, відтворюють хронологію подій, обговорюють мотиви поведінки персонажів. Такий підхід допомагає розвивати навички сприймання усної та письмової мови та формує вміння аналізувати текст.

Другий прийом пов'язаний із роботою над лексикою та граматиною. На основі сюжету казки виділяються ключові слова, стійкі словосполучення та фразові дієслова. Учні виконують завдання на переклад, складають речення та

використовують граматичні конструкції в нових контекстах. Це дозволяє закріплювати вивчені правила та розширювати активний словниковий запас.

Третій прийом спрямований на розвиток творчого мислення. Учні можуть придумувати альтернативні закінчення, додавати нових персонажів або адаптувати сюжет казки до сучасних реалій. Така діяльність стимулює активне використання мови, сприяє розвитку уяви та креативності.

Четвертий прийом – театралізація та рольові ігри. Драматизація казки або виконання ролей персонажів допомагає розвивати усне мовлення, інтонаційну виразність та впевненість учнів у застосуванні мови на практиці [38; с. 116].

Нарешті, казки можуть стати основою міжпредметних і культурологічних проектів. Учні досліджують історичні, культурні та мистецькі аспекти англомовних країн, порівнюють традиції з власними, обговорюють моральні уроки та цінності, що сприяє розвитку міжкультурної компетенції та формуванню критичного мислення [38; с. 117].

Таким чином, робота з казками є універсальним та багатофункціональним підходом, який одночасно розвиває мовні навички, творчість, комунікативну гнучкість і культурну обізнаність учнів.

2.3. Практичні приклади уроків та вправ з використанням англомовних казок

Використання англомовних казок у навчальному процесі є одним із найефективніших способів формування іншомовної комунікативної компетенції учнів початкової та середньої школи. Казка, як жанр, поєднує в собі пізнавальний, емоційний та виховний потенціал, що створює сприятливі умови

для засвоєння іншомовного матеріалу в природному контексті. Через знайомі сюжетні ситуації, яскраві образи та повторювані мовні структури учні легше сприймають нову лексику, граматичні форми та інтонаційні моделі.

Практичне використання казок на уроках англійської мови сприяє розвитку не лише мовленнєвих умінь, а й творчого мислення, уяви, здатності до співпраці. Інсценізація уривків, рольові ігри, перекази, творчі завдання за мотивами казок активізують мовну діяльність учнів і створюють атмосферу зацікавленості та емоційного залучення до навчання. Крім того, казки мають значний виховний потенціал: вони формують у дітей уявлення про моральні цінності, добро і зло, чесність, сміливість, доброту.

У цьому підрозділі подано низку практичних прикладів уроків і вправ із використанням англомовних казок, спрямованих на розвиток основних мовних навичок — аудіювання, читання, говоріння та письма. Запропоновані матеріали можуть бути використані як у традиційному, так і в інтегрованому навчанні, з урахуванням вікових особливостей та рівня мовної підготовки учнів.

Розглянемо практичні прийоми використання казок з вправами.

1) Аудіювання та розуміння тексту. Учні слухають або читають казку англійською мовою та виконують завдання, спрямовані на перевірку розуміння змісту. Наприклад, вони можуть оцінювати твердження щодо сюжету або персонажів, визначаючи, які з них відповідають тексту, а які — ні. Інша вправа полягає у відновленні хронології подій: учні отримують картки з окремими епізодами казки і складають їх у правильному порядку.

Практичні вправи:

а) *“Факт чи вигадка”*: учні отримують короткі твердження про персонажів і події казки та відзначають, що відповідає тексту, а що ні.

б) *“Ланцюжок подій”*: роздані епізоди історії потрібно розташувати у правильній послідовності, обговоривши логіку розвитку сюжету. Мета: розвиток уважності до деталей, логічного мислення та сприймання тексту.

2) Лексична та граматична робота. Казка слугує джерелом нових слів, стійких виразів та граматичних структур. Учні виділяють ключові слова, фразові дієслова та граматичні конструкції, а потім застосовують їх у різних завданнях, що включають переклад, складання речень та створення власних текстів із використанням нових форм.

Практичні вправи:

а) *“Склади речення”*: учні обирають слова та фрази з казки і створюють власні речення, використовуючи нові граматичні структури.

б) *“Переведи і порівняй”*: перекладають уривки казки на рідну мову, а потім порівнюють свій переклад із текстом, відзначаючи особливості граматичних форм та лексики.

Мета: закріплення граматичних правил і активне використання нової лексики в контексті.

3) Вправи на розвиток творчого мислення. Казки стимулюють уяву та креативність. Учні можуть вигадувати альтернативні кінцівки, додавати нових персонажів або адаптувати сюжет до сучасних реалій. Це допомагає практикувати мовлення у нових комунікативних ситуаціях і розвивати здатність висловлювати власні ідеї англійською мовою.

Практичні вправи:

а) *“Моя кінцівка”*: учні створюють альтернативний фінал казки та представляють його класу усно або письмово.

б) *“Нові герої”*: придумати персонажів, які могли б з’явитися у казці, та описати їхні дії та риси характеру.

Мета: розвиток креативності, усного мовлення та здатності комбінувати відомі лексичні й граматичні структури в нових ситуаціях.

4) Театралізація та рольові ігри. Учні розігрують сцени казки або виконують ролі персонажів, що сприяє розвитку інтонаційної виразності, усного

мовлення та впевненості в спілкуванні англійською мовою. Такі вправи інтегрують граматику та лексику у живе мовлення.

Практичні вправи:

а) *“Міні-сцена”*: невелика група учнів розіграє сцену казки перед класом, приділяючи увагу вимові та інтонації.

б) *“Рольова бесіда”*: учні обирають персонажа і проводять діалог із іншим героєм казки, використовуючи фрази та граматичні конструкції з тексту. Мета: розвиток комунікативних навичок, інтеграція граматики в усне мовлення та формування мовленнєвої впевненості.

5) Міжпредметні та культурологічні проєкти. Казки можна поєднувати з історією, культурою та мистецтвом англomовних країн. Учні досліджують традиції, порівнюють їх зі своїми, обговорюють моральні уроки та цінності. Такий підхід формує міжкультурну компетенцію та критичне мислення.

Практичні вправи:

а) *“Культурне дослідження”*: дослідити звичаї, згадані у казці, і підготувати коротку презентацію про традиції англomовних країн.

б) *“Моральні уроки”*: визначити головні моральні уроки казки та порівняти їх із власними цінностями; обговорити в групах.

Мета: розвиток міжкультурного розуміння, критичного мислення та здатності аналізувати морально-етичні аспекти тексту.

Таблиця 2.3.1 Типи практичних вправ

Тип вправи	Опис	Мета	Приклад завдання
Факт чи вигадка	Учні читають або слухають казку та визначають, які твердження про персонажів або події правильні, а які – ні	Розвиток уважності до деталей, аудіювання та читання з розумінням	“Mark the statements about Little Red Riding Hood as true or false.”
Впорядкуй події	Учні отримують картки з подіями казки у змішаному порядку і розставляють їх правильно	Логічне мислення, розуміння сюжету	“Arrange the events of ‘The Three Little Pigs’ in the correct order.”

Склади речення	Використовуючи нові слова та фрази з казки, учні складають власні речення	Закріплення граматики та активізація словникового запасу	“Create 3 sentences using the words: ‘castle’, ‘witch’, ‘forest’.”
Переклади і порівняй	Учні перекладають уривки казки та порівнюють з оригіналом, звертаючи увагу на граматику та лексику	Розвиток перекладацьких навичок, усвідомлення граматичних особливостей	“Translate the first paragraph of the story and notice the verb tenses used in the original.”
Альтернативний фінал	Учні вигадують інший кінець казки та презентують його усно або письмово	Розвиток творчого мислення та усного/письмового мовлення	“Write or tell an alternative ending for ‘Cinderella’.”
Нові персонажі	Учні створюють нових героїв та описують їх дії у контексті казки	Креативність, активне мовлення, закріплення лексики	“Add a new character to ‘Hansel and Gretel’ and describe their actions.”
Міні-сцена	Учні розігрують коротку сцену казки, приділяючи увагу вимові та інтонації	Розвиток усного мовлення, інтонаційної виразності, впевненості	“Perform a scene where Little Red Riding Hood meets the wolf.”
Рольова бесіда	Учні беруть на себе ролі персонажів і ведуть діалог, використовуючи фрази з казки	Закріплення граматики та лексики у живому спілкуванні	“Have a conversation between Cinderella and her fairy godmother using new phrases.”
Культурне дослідження	Учні досліджують культурні елементи, згадані у казці, та роблять коротку презентацію	Формування міжкультурної компетенції, дослідницьких навичок	“Research traditions mentioned in ‘Jack and the Beanstalk’ and compare them with Ukrainian customs.”
Обговорення моральних уроків	Учні визначають головні уроки казки та обговорюють їх у групах	Критичне мислення, аналіз цінностей	“Discuss the lesson of ‘The Three Little Pigs’ and how it can be applied in real life.”

Таким чином, комбінування аудіювання, читання, лексичної і граматичної роботи, творчих завдань, рольових ігор та міжкультурних проєктів робить роботу з казками різнобічною та ефективною. Учні одночасно розвивають мовні навички, мислення, креативність і культурну компетентність, а інтерактивні вправи дозволяють закріплювати матеріал у живому контексті.

Також варто зупинитися на вправах на різні граматичні часи та конструкції (див. табл. 2.3.2).

Таблиця 2.3.2 Вправи на різні граматичні часи та конструкції

Казка	Тип вправ	Граматичні конструкції	Приклади речень
Little Red Riding Hood	Аналітичні	Past Simple, минулі форми дієслів	<i>The wolf ate the grandmother.; Little Red Riding Hood went to the forest.</i>
	Трансформаційні	Past Continuous	Перетворити: <i>Little Red Riding Hood was walking through the forest when she met the wolf.</i>
	Комунікативні	Запитальні речення, пряме мовлення	Рольова гра: <i>“Where are you going?” asked the wolf.</i>
Cinderella	Аналітичні	Past Simple, дієприкметники	Виявити всі дієслова: <i>The prince searched for Cinderella.</i>
	Творчі	Умовні речення 2 типу	Написати альтернативну кінцівку: <i>If Cinderella had lost the slipper, the prince would not have found her.</i>
The Frog Prince	Аналітичні	Модальні дієслова (can, must, should)	Виявити приклади: <i>The princess must keep her promise.</i>
	Комунікативні	Пряма та непряма мова	Переказати: <i>“I will help you,” said the frog → The frog said that he would help her.</i>
Goldilocks and the Three Bears	Творчі	Умовні речення, майбутній час	Створити альтернативний сюжет: <i>If Goldilocks does not apologize, the bears will be angry.</i>
Alice’s Adventures in Wonderland	Комунікативні	Пряма та непряма мова, модальні дієслова	Рольова гра: <i>“You must follow me,” said the White Rabbit → The White Rabbit said that Alice must follow him.</i>

У процесі написання роботи було розроблено декілька уроків з використанням казок на уроках англійської мови в учнів старших класів. Урок починається із вступної частини, яка триває 5-7 хвилин, основної частини тривалістю 25-30 хвилин і заключної, яка триває 5-7 хвилин. Розглянемо практичні приклади уроків та вправ для формування граматичної компетенції старшокласників.

Практичний урок №1.

Тема уроку: Використання казки “Little Red Riding Hood” для розвитку граматичної компетенції.

Мета уроку:

- а) Формування граматичних навичок: Past Simple, модальні дієслова, умовні речення.
- б) Розширення словникового запасу за темою “Fairy Tales”.
- в) Розвиток усного мовлення, читання та аудіювання.
- г) Ознайомлення з культурними особливостями англomовних країн.

Етапи уроку:

1. Передтекстовий етап (10 хв)

Мета: Підготувати учнів до сприймання тексту, активувати наявні знання.

Діяльність:

- а) Обговорення ключової лексики: forest, wolf, grandmother, basket, danger, help тощо.
- б) Презентація граматичних структур, які зустрінуться у казці:
 - Past Simple: “went”, “met”, “told”
 - Модальні дієслова: “should”, “must”
 - Умовні речення: “If the wolf sees her, he will ...”
- в) Обговорення культурного контексту казки: роль бабусі, символіка лісу, мораль казки.

2. Текстовий етап (15-20 хв)

Мета: Робота безпосередньо з казкою, виділення граматичних форм, розвиток аудіювання та читання.

Діяльність:

а) Читання казки вчителем або аудіозапис: учні сліdkують за текстом.

б) Пошук граматичних конструкцій:

– Учні виділяють дієслова в Past Simple.

– Підкреслюють модальні дієслова та умовні речення.

в) Фонетична робота: повторення ритмічних і римованих фрагментів, хорове читання.

г) Обговорення сюжету: хто персонажі, що сталося, які моральні уроки казки.

3. Післятекстовий етап (15-20 хв).

Мета: Практика граматики та лексики в усному та письмовому мовленні, розвиток творчих і комунікативних навичок.

Діяльність:

1. Творчі вправи:

а) Учні складають альтернативний кінець казки, використовуючи Past Simple та умовні речення:

“If Little Red Riding Hood had run faster, the wolf would not have ...”

б) Написання короткого переказу казки власними словами.

2. Комунікативні вправи:

а) Рольова гра: учні обирають персонажів і відтворюють діалоги з казки, застосовуючи модальні дієслова та граматичні конструкції.

б) Дискусія “What would you do if you were in the forest?” для практики умовних речень та виразів рад.

3. Культурний компонент: порівняння казки з українськими або іншими народними казками: обговорення моральних уроків, символіки, поведінки персонажів.

Закріплення і підсумок (5 хв)

а) Учні відповідають на питання по казці, використовуючи вивчені граматичні конструкції.

б) Вчитель підкреслює роль казки як джерела граматичних структур та культурних знань.

в) Завдання на самостійну роботу: скласти власну коротку казку або альтернативний уривок із застосуванням Past Simple та модальних дієслів.

Практичний урок №2.

Тема уроку: Використання казки “Alice’s Adventures in Wonderland” для розвитку граматики.

Мета уроку:

а) Формування граматичних умінь: умовні речення (Conditionals I–III), непряма мова (Reported Speech).

б) Розширення словникового запасу за темою “Fairy Tales / Fantasy World”.

в) Практика усного мовлення, читання та аудіювання.

г) Ознайомлення з культурними і літературними особливостями англomовного середовища.

Етапи уроку:

1. Передтекстовий етап (10 хв)

Мета: Підготувати учнів до роботи з текстом, активізувати словниковий запас і граматичні знання.

Діяльність:

а) Ознайомлення з ключовими словами: rabbit hole, Queen of Hearts, mad hatter, tea party, curious.

б) Пояснення граматичних структур, що зустрінуться у тексті:

в) Умовні речення (If ..., will / would / had ...)

г) Непряма мова (He said that ..., She asked if ...)

д) Коротке обговорення сюжету та казкових персонажів.

2. Текстовий етап (15–20 хв)

Мета: Робота з текстом, виділення граматичних форм, розвиток аудіювання та читання.

Діяльність:

1) Читання або прослуховування уривків казки з наголосом на діалоги персонажів.

2) Виявлення граматичних конструкцій:

а) Пошук умовних речень і визначення типу (I, II, III).

б) Випишування прикладів непрямої мови.

3) Фонетична практика: повторення ритмічних і смішних діалогів для розвитку вимови та інтонації.

4) Обговорення сюжету і мотивацій персонажів, щоб підготувати контекст для граматичних вправ.

3. Післятекстовий етап (15–20 хв)

Мета: Закріплення граматики та лексики через усну та письмову практику.

Діяльність:

1. Творчі вправи:

а) Складання альтернативних кінцівок або варіантів поведінки Аліси з використанням умовних речень:

If Alice had followed the rabbit, she would have discovered the Queen's garden earlier.

б) Переписування діалогів у непряму мову:

Direct: “Where is the White Rabbit?” asked Alice.

Reported: Alice asked where the White Rabbit was.

2. Комунікативні вправи:

а) Рольові ігри: учні грають персонажів, відтворюють діалоги, використовуючи умовні речення та непряму мову.

б) Дискусія: What would you do if you were in Wonderland? – практика умовних речень у реальному контексті.

3. Культурний аспект:

а) Обговорення англійської літературної традиції, образів та символів у казці.

б) Порівняння із фантастичними елементами українських казок або сучасних історій.

Закріплення та підсумок (5 хв)

а) Підведення підсумків: які граматичні конструкції були використані, як вони допомагають передавати умови та репортажі.

б) Пояснення, як казка дозволяє практикувати граматику в природному контексті.

в) Домашнє завдання: скласти коротку розповідь або діалог у непрякій мові та умовних реченнях на тему “If I were in Wonderland ...”.

Отже, з вищевикладеного можна зробити висновок, що англomовна казка є багатофункціональним засобом навчання, який поєднує лінгвістичний, культурний і педагогічний потенціали. Її мова характеризується природністю, ритмічністю та граматичною повторюваністю, що робить її ідеальною для формування граматичної компетенції. Крім того, казка виконує культуроносну та

мотиваційну функції, створює позитивний емоційний фон і сприяє розвитку комунікативних умінь учнів старших класів.

Аналіз використання англомовних казок у навчанні старшокласників показує, що вони є ефективним інструментом формування граматичної компетентності. Казки поєднують доступний сюжет із багатством граматичних конструкцій, що дозволяє учням засвоювати часи дієслів, умовні речення, прямі та непрямі висловлювання у контексті реального мовлення. Використання казок сприяє інтеграції читання, аудіювання, усного та письмового мовлення, а також розвитку критичного мислення та творчості. Крім того, казкові тексти забезпечують мотиваційний ефект, залучаючи учнів до активної мовної діяльності, та знайомлять їх із культурними особливостями англомовного середовища. Таким чином, англомовна казка виступає не лише як джерело граматичних знань, а й як ефективний засіб практичного застосування мовних конструкцій у різних комунікативних ситуаціях, що робить її цінним компонентом сучасного уроку англійської мови.

Висновки до Розділу 2

У цьому практичному розділі досліджувалась англomовна казка як інструмент формування граматичної компетентності учнів старших класів. Аналіз теоретичних і практичних аспектів показав, що казка є ефективним засобом навчання, який поєднує пізнавальний та розвивальний потенціал.

У процесі дослідження було розглянуто теоретичні основи використання англomовних казок у навчальному процесі. Казка, як жанр, має природну структуру, яка включає повторення мовних конструкцій, чіткі сюжетні лінії та яскраві образи. Це створює сприятливі умови для засвоєння граматичних правил у контексті, а не ізольовано. Такий підхід дозволяє учням легше запам'ятовувати граматичні конструкції та застосовувати їх у практичному мовленні. Крім того, казка мотивує учнів до активної участі у навчанні завдяки емоційній насиченості та можливості включення елементів гри та творчості.

Крім того, було розкрито методику та практичне використання англomовних казок на уроках англійської мови. Зокрема, показано, що ефективне застосування казок потребує послідовного підходу: попереднє ознайомлення з лексикою, робота з граматичними конструкціями в контексті тексту та подальше закріплення знань через цілеспрямовані вправи. Використання інтерактивних методів, таких як інсценування сцен, створення власних казок учнями або обговорення подій казки, сприяє не лише закріпленню граматики, а й розвитку комунікативних навичок, критичного мислення та творчого потенціалу учнів.

Також було наведено практичні приклади уроків і вправ з використанням англomовних казок. Такі вправи включають аналіз граматичних конструкцій у контексті, перетворення речень, складання діалогів за мотивами казки, роботу над лексичними та граматичними завданнями у парі або групі. Застосування казок у практичній діяльності дозволяє учням закріплювати граматичні правила

у природньому мовленнєвому середовищі, що сприяє більш глибокому та довготривалому засвоєнню матеріалу.

Отже, англomовна казка є дієвим засобом формування граматичної компетентності старшокласників. Вона дозволяє органічно поєднувати теоретичні знання та практичні навички, стимулює активну мовленнєву діяльність, розвиває творче мислення та комунікативні здібності. Використання казок у навчанні забезпечує контекстне засвоєння граматичних конструкцій, підвищує мотивацію учнів та сприяє створенню інтерактивного та ефективного освітнього середовища.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АНГЛОМОВНИХ КАЗОК ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

3.1. Методика і організація пробного навчання у цільовій групі

У цьому підрозділі розглянемо методику і організацію пробного навчання у експериментальній і контрольній групах учнів старших класів. Метою проведеного пробного навчання було перевірити результативність застосування англомовних казок як навчального ресурсу у процесі формування граматичної компетентності старшокласників.

Основними завданнями були: визначити, наскільки систематичне використання адаптованих казкових текстів сприяє засвоєнню граматичних структур, простежити динаміку змін у рівні граматичної підготовки учнів, порівняти ефективність традиційного та казкового підходів до навчання граматики англійської мови.

У дослідженні взяли участь 30 учнів 11 класу загальноосвітнього закладу. З них було сформовано дві групи:

- 1) експериментальну (ЕГ) – 15 учнів, навчання яких здійснювалося із залученням англомовних казок;
- 2) контрольну (КГ) – 15 учнів, які навчалися за стандартною програмою без використання художніх текстів.

На першому етапі пробного навчання учні виконали вхідний граматичний тест, який дозволив визначити базовий рівень сформованості граматичних навичок.

Основною метою вхідного граматичного тесту була перевірка рівня сформованості основних граматичних умінь учнів перед початком пробного

навчання, визначити типові труднощі та вихідний рівень володіння граматичними структурами англійської мови.

Тест складався з чотирьох частин, які охоплювали ключові граматичні теми, що вивчаються у старшій школі: часи дієслова, пасивний стан, непряма мова, умовні речення, модальні дієслова та узгодження часів. Кількість завдань – 20. Максимальна кількість балів – 20.

Вхідний граматичний тест.

Частина I. Обери правильний варіант відповіді (1 бал за кожну правильну відповідь)

1. If the weather _____ fine tomorrow, we will go hiking.
A) is B) was C) will be D) were
2. She _____ her homework before dinner yesterday.
A) finishes B) finished C) had finished D) has finished
3. I have never _____ such an interesting film.
A) see B) saw C) seeing D) seen
4. This picture _____ by an unknown artist.
A) painted B) was painted C) has painted D) paints
5. When I called, he _____ the piano.
A) plays B) has played C) was playing D) played

Частина II. Виправ граматичну помилку в реченні (1 бал за кожну правильну відповідь)

6. He doesn't can drive a car.
→ _____
7. She didn't went to the party.
→ _____

8. If I will have time, I will visit you.

→ _____

9. There is much students in the classroom.

→ _____

10. They have saw this film before.

→ _____

Частина III. Перетвори речення відповідно до вимоги (1 бал за кожну правильну відповідь)

11. The teacher said: "You must do your best."

→ The teacher said that _____

12. People speak Spanish in many countries.

→ Spanish _____

13. My house is bigger than yours.

→ Your house _____

14. "Do you like reading fairy tales?" she asked him.

→ She asked him _____

15. They began learning English three years ago.

→ They _____

Частина IV. Заповни пропуски правильною граматичною формою (1 бал за кожну правильну відповідь)

16. By the time we arrived, the play _____ (already/start).

17. If he _____ (know) the answer, he would tell us.

18. The story _____ (write) in the nineteenth century.

19. She said she _____ (not/understand) the question.

20. I'm looking forward to _____ (see) you soon.

Таблиця 3.1.1 Ключі для перевірки тестових завдань (Teacher's Key)

Відповідь	№	Відповідь
A	11	we had to do our best
C	12	is spoken in many countries
D	13	is smaller than mine
B	14	if he liked reading fairy tales
C	15	have been learning English for three years
He can drive a car.	16	had already started
She didn't go to the party.	17	knew
If I have time, I will visit you.	18	was written
There are many students in the classroom.	19	didn't understand
They have seen this film before.	20	seeing

Розглянемо систему оцінювання учнів з використанням тестових завдань в учнів старших класів цільової аудиторії.

Таблиця 3.1.2 Система оцінювання учнів з використанням тестових завдань

Рівень	Кількість балів	Характеристика
Високий	18–20	Учень упевнено володіє граматичними структурами, допускає поодинокі неточності.
Достатній	14–17	Має стійкі знання, але припускається незначних помилок у складних структурах.
Середній	10–13	Знає основні правила, проте часто помиляється у практичному використанні.
Низький	0–9	Знання фрагментарні, граматичні навички не сформовані.

Додатково було проведено анкетування, спрямоване на виявлення ставлення учнів до вивчення граматики, труднощів у засвоєнні граматичного матеріалу та рівня інтересу до художніх текстів англійською мовою. Метою анкетування було визначити рівень зацікавленості учнів у вивченні англійської

мови, з'ясувати їхнє ставлення до вивчення граматики та до використання англomовних казок як навчального матеріалу. Анкета була анонімною. Блок питань анкетування наведено нижче:

Блок I. Ставлення до вивчення англійської мови

1. Як ти ставишся до вивчення англійської мови?
 - A) дуже позитивно
 - B) скоріше позитивно
 - C) нейтрально
 - D) не дуже позитивно
 - E) негативно
2. Що найбільше мотивує тебе вивчати англійську мову?
(можна обрати кілька варіантів)
 - A) бажання спілкуватися з іноземцями
 - B) подорожі
 - C) навчання або робота за кордоном
 - D) перегляд фільмів, музика, література
 - E) оцінки в школі
 - F) інше (вкажи) _____
3. Які труднощі виникають у тебе під час вивчення англійської мови?
 - A) запам'ятовування нових слів
 - B) граматики
 - C) вимова
 - D) сприйняття мови на слух
 - E) побудова усного мовлення

Блок II. Ставлення до вивчення граматики

4. Як ти оцінюєш свій рівень знань з граматики англійської мови?
 - A) високий
 - B) достатній

- C) середній
 - D) низький
5. Що, на твою думку, допомагає найкраще засвоювати граматику?
- A) вправи з підручника
 - B) робота з текстами
 - C) ігрові або творчі завдання
 - D) спілкування з однокласниками
 - E) пояснення вчителя
6. Як ти ставишся до вивчення граматики?
- A) мені цікаво
 - B) іноді цікаво, але не завжди
 - C) ставлюся нейтрально
 - D) не люблю граматику

Блок III. Використання казок у навчанні

7. Чи любиш ти читати казки англійською мовою або в перекладі?
- A) так, люблю
 - B) іноді читаю
 - C) рідко
 - D) не цікавлюсь
8. Як ти вважаєш, чи можуть англomовні казки допомогти у вивченні граматики?
- A) так, це ефективно і цікаво
 - B) можливо, частково
 - C) не думаю, що це допомагає
 - D) важко сказати
9. Що саме, на твою думку, може бути корисним у роботі з казками?
- A) знайомство з живою мовою та прикладами граматичних структур
 - B) розвиток словникового запасу

- С) покращення розуміння тексту
- Д) формування навичок говоріння
- Е) інше (вкажи) _____

10. Чи хотів(ла) би ти, щоб на уроках англійської мови частіше використовували казки або інші художні тексти?

- А) так
- В) скоріше так
- С) не має значення
- Д) скоріше ні
- Е) ні

Блок IV. Відкрите запитання

11. Якби ти міг(могла) змінити щось у вивченні англійської мови, що б це було?

Наступним етапом була обробка результатів анкетування. Після збору анкет учні поділяються за рівнем мотивації та ставлення до граматики. Отримані дані допомагають визначити готовність учнів до сприйняття навчального матеріалу через казкові тексти, обґрунтувати доцільність упровадження казкового контенту на етапі проведення пробного навчання а також співвіднести результати анкетування з результатами тестування для комплексної оцінки вихідного рівня.

На основі результатів цього етапу було визначено критерії оцінювання учнів, серед яких: правильність використання граматичних структур, обсяг засвоєного граматичного матеріалу, уміння застосовувати граматику у власному мовленні.

Таблиця 3.1.3 Критерії оцінювання учнів

Рівень	Діапазон (%)	Характеристика
--------	--------------	----------------

Високий	85–100	Учень граматично правильно буде висловлювання, володіє правилами на інтуїтивному та свідомому рівнях.
Достатній	70–84	Знання правил упевнені, але іноді трапляються незначні помилки.
Середній	50–69	Учень володіє базовими структурами, проте допускає систематичні помилки.
Низький	<50	Граматичні знання фрагментарні, рівень використання правил у мовленні недостатній.

У процесі другого етапу навчання використовувалися різні методичні прийоми залежно від типу групи.

У експериментальній групі навчання будувалося на основі адаптованих англomовних казок (“Cinderella”, “The Three Little Pigs”, “Jack and the Beanstalk”, “Snow White” тощо). Зміст роботи включав: аналіз граматичних структур у контексті казок, виконання тренувальних і комунікативних вправ на матеріалі текстів, творчі завдання (перекази, інсценізації, створення власних міні-казок із вживанням певних граматичних форм).

Під час пробного навчання було розроблено вправи, які використовувалися у експериментальній групі. Серед них наступні:

1. «Граматичний детектив»

Текст (уривок):

Once upon a time, a little fox **was wandering** through the forest. Suddenly, it **noticed** a sparkling stream and **decided** to follow it. While it **was walking**, the fox **heard** a strange sound behind the trees.

Завдання:

- 1) Підкресліть всі дієслова у **Past Simple** і **Past Continuous**.
- 2) Визначте суб'єкт і об'єкт кожної дії.
- 3) Опишіть причинно-наслідкові зв'язки між подіями.

Мета: розуміння різниці між тривалими та завершеними діями в минулому.

2. Перетвори речення

Текст (уривок):

The dragon **slept** in a cave for many years. The villagers **tried** to approach him, but he **did not wake up**.

Завдання:

- 1) Перетворіть дієслова на **Present Perfect** і **Future Simple**.
- 2) Поясніть, як зміна часу змінює значення тексту.

3. Альтернативна кінцівка

Текст (уривок):

The princess **found** a hidden door behind the tapestry. She **opened** it carefully and **discovered** a secret garden.

Завдання:

- 1) Напишіть альтернативну кінцівку з використанням **умовних речень (If... then...)** і **модальних дієслів (can, must, should)**.
- 2) Використовуйте минулі часи для опису подій.

4. Рольова гра

Текст (уривок):

“Who **is knocking** at my door?” asked the old wizard.

“It **is me**, the young apprentice,” replied the boy.

Завдання:

- 1) Розіграйте діалог, змінюючи його у **непряму мову**.
- 2) Складіть запитання і заперечення від імені героїв.

5. «Казковий щоденник»

Текст (уривок):

Today, I **rescued** a tiny bird from the storm. I **have never felt** so proud before.

Завдання:

- 1) Напишіть щоденниковий запис від імені іншого героя казки.
- 2) Використайте **Present Perfect**, **Past Simple**, і **умовні речення**.

6. «Мозаїка часу»

Текст (уривок із дієсловами в інфінітиві):

The knight (ride) _____ through the dark forest. Suddenly, he (see) _____ a glowing light. While he (approach) _____, a mysterious figure (appear) _____.

Завдання:

- 1) Вставте правильні часові форми: **Past Simple, Past Continuous, Present Perfect.**
- 2) Поясніть, чому обрали саме цей час.

7. «Граматичний квест»

Текст (уривок):

If the rabbit **had not run** so fast, the fox **would have caught** him. The rabbit **must be** more careful next time.

Завдання:

- 1) Знайдіть умовні речення, модальні дієслова та складні звороти.
- 2) Обговоріть функцію кожної конструкції в тексті.

8. Казкові діалоги з помилками

Текст (уривок із помилками):

“I was go to the market yesterday,” said the elf.

“Did you buyed any magic potion?” asked the fairy.

Завдання:

- 1) Знайдіть і виправте граматичні помилки.
- 2) Аргументуйте свій вибір.

9. Мовні ролі персонажів

Текст (уривок):

The giant **promised** to guard the village if the villagers **helped** him build a house.

Завдання:

- 1) Складіть монолог або лист від імені гіганта з використанням **умовних речень і модальних дієслів.**

2) Інші учні відповідають від імені жителів, дотримуючись граматичної узгодженості.

10. «Казкова розшифровка»

Текст (уривок із пропусками):

The witch ____ (cast) a spell, but the knight ____ (not / fear) her magic. Suddenly, the dragon ____ (fly) above the castle.

Завдання:

- 1) Заповніть пропуски правильними формами дієслів.
- 2) Поясніть логіку вибору часу.

У контрольній групі граматику вивчалася за традиційною методикою: пояснення правила, виконання вправ із підручника, закріплення матеріалу без контекстного супроводу. Під час навчання використовувалися класичні вправи, такі як заповнення пропусків у реченнях, робота з граматичними таблицями та переклад текстів, а також письмові завдання такі як складання речень за зразком, переклад текстів із підручника, виконання вправ на часи дієслів і умовні конструкції.

Вправи для контрольної групи (традиційний підхід).

1. Заповнення пропусків у реченнях

Учням пропонується вставити у речення правильну граматичну форму дієслова або займенника.

Приклад:

She _____ (to read) a book every evening.

They _____ (to be) at the park yesterday.

2. Переклад текстів

Учні перекладають уривки навчальних текстів або вправ із англійської на українську та навпаки, звертаючи увагу на граматичні конструкції.

Приклад:

English: *I have never visited London.*

Ukrainian: *Я ніколи не відвідував Лондон.*

3. Використання граматичних таблиць

Учні працюють із таблицями для закріплення знань часів, модальних дієслів або умовних речень.

Таблиця 3.1.1 (Present Simple / Present Continuous):

Особа	Present Simple	Present Continuous
He / read	reads	is reading
They / play	play	are playing

4. Складання нових речень за зразком

Учні беруть готову модель речення та створюють власні речення, замінюючи слова.

Приклад:

Модель: *The boy is running in the yard.*

Завдання: скласти 3 речення з іншими дієсловами та іменниками: *girl, dog, teacher.*

5. Переписування речень у іншому часі

Учні змінюють час дієслова або форму умовного речення у готових реченнях.

Приклад:

Оригінал: *She writes letters every day.*

Завдання: у Past Simple: *She wrote letters yesterday.*

6. Створення умовних речень за ситуаціями

Учні формують речення за моделями Conditional 1 та Conditional 2, використовуючи запропоновані умови.

Приклад:

If it rains tomorrow, we will stay at home.

If I had more free time, I would learn another language.

Ці вправи відтворюють традиційний стиль навчання, фокусуючись на письмових та аналітичних завданнях, що дозволяє порівнювати його ефективність з інтерактивним підходом експериментальної групи.

Після завершення навчання учнями було виконано підсумковий тест, аналогічний за структурою до початкового. Отримані результати дозволили порівняти динаміку змін у рівні граматичних знань і визначити ефективність використаної методики.

3.2. Результати пробного навчання і визначення його ефективності

На початку пробного навчання учні обох груп проходили тест на знання граматики (Past Simple, Past Continuous, модальні дієслова, умовні речення). Тест складався з чотирьох частин, які охоплювали ключові граматичні теми, що вивчаються у старшій школі: часи дієслова, пасивний стан, непряма мова, умовні речення, модальні дієслова та узгодження часів.

Таблиця 3.2.1 Результати вхідного тестування

Прізвище та ім'я учня	Кількість балів (20-бальна шкала)	Рівень (ЕГ)	Кількість балів (20-бальна шкала)	Рівень (КГ)
Учень 1	17	достатній	16	достатній
Учень 2	15	достатній	14	достатній
Учень 3	13	середній	12	середній
Учень 4	14	достатній	13	середній
Учень 5	12	середній	11	середній
Учень 6	10	середній	9	низький
Учень 7	16	достатній	14	достатній
Учень 8	11	середній	10	середній
Учень 9	13	середній	12	середній
Учень 10	18	високий	16	достатній
Учень 11	14	достатній	13	середній
Учень 12	15	достатній	12	середній
Учень 13	11	середній	10	середній
Учень 14	9	низький	8	низький
Учень 15	16	достатній	15	достатній

Представимо узагальнений результат вхідного тестування у вигляді таблиці:

Таблиця 3.2.2 Узагальнений результат вхідного тестування у контрольній і експериментальній групах

Рівень володіння граматиною	ЕГ (кількість учнів)	ЕГ (%)	КГ (кількість учнів)	КГ (%)
Високий (18–20 балів)	1	7%	0	0%
Достатній (14–17 балів)	6	40%	5	33%
Середній (10–13 балів)	6	40%	7	47%
Низький (0–9 балів)	2	13%	3	20%
Усього	15	100%	15	100%

Для більш зрозумілого сприйняття, зобразимо результати вхідного тестування у вигляді діаграми, де по вертикалі – кількість учнів, а по горизонталі – рівень

володіння граматиною. Відповідно значення КГ – це результати контрольної групи, а ЕГ – експериментальної.

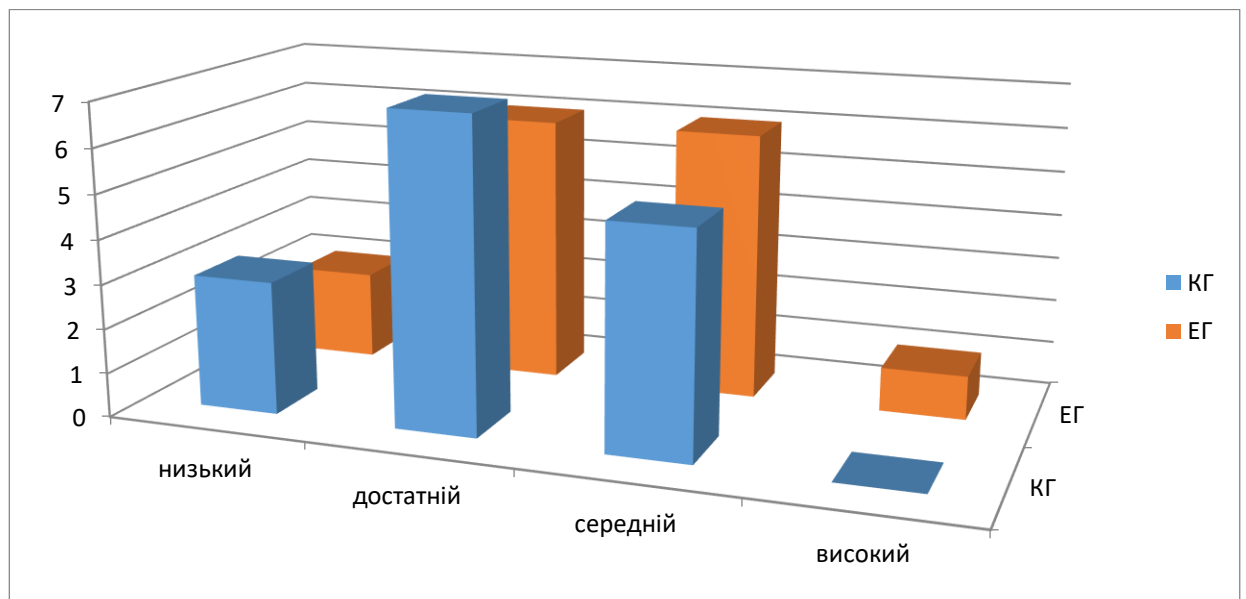

Рис. 3.2.1 Результати вхідного тестування експериментальної і контрольної груп

Середній бал після проведенного вхідного тестування в експериментальній групі (ЕГ) становив: 13,9, а у контрольній (КГ) – 12,3.

Результати вхідного тесту показали, що рівень сформованості граматичної компетентності учнів обох груп є переважно середнім. У більшості респондентів (40% ЕГ і 47% КГ) спостерігаються типові помилки при вживанні часових форм дієслова, пасивного стану та непрямої мови.

Проте в експериментальній групі зафіксовано вищий середній бал (13,9) порівняно з контрольною (12,3), що свідчить про незначну перевагу у вихідному рівні знань, але не є статистично значущою. Отже, можна вважати, що на початку пробного навчання обидві групи мають приблизно однаковий стартовий рівень, що забезпечує об'єктивність подальшого експериментального навчання.

Результати проведеного анкетування на початковому етапі пробного навчання (табл. 3.2.3). Її було розроблено так, щоб показати кількісні та відсоткові показники відповідей в експериментальній (ЕГ) і контрольній (КГ) групах.

Таблиця 3.2.3 Результати анкетування учнів на початковому етапі пробного навчання

Запитання	Варіанти відповіді	ЕГ (кількість учнів)	ЕГ (%)	КГ (кількість учнів)	КГ (%)
Як ти ставишся до вивчення англійської мови?	Дуже позитивно / Скоріше позитивно / Нейтрально / Негативно	9 / 5 / 1 / 0	0 / 33 / 7 / 0	7 / 6 / 2 / 0	7 / 40 / 13 / 0
Що найбільше мотивує тебе вивчати англійську мову?	Спілкування / Подорожі / Навчання / Культура / Оцінки	5 / 3 / 4 / 2 / 1	3 / 20 / 27 / 13 / 7	4 / 2 / 5 / 3 / 1	7 / 13 / 33 / 20 / 7
Які труднощі виникають під час навчання?	Лексика / Граматика / Вимова / Слухання / Говоріння	2 / 6 / 1 / 3 / 3	3 / 40 / 7 / 20 / 20	2 / 5 / 2 / 3 / 3	3 / 33 / 13 / 20 / 20
Як ти оцінюєш свій рівень знань з граматики?	Високий / Достатній / Середній / Низький	2 / 6 / 5 / 2	13 / 40 / 33 / 13	1 / 5 / 7 / 2	7 / 33 / 47 / 13
Що допомагає найкраще засвоювати граматику?	Вправи / Тексти / Ігри / Спілкування / Пояснення	3 / 4 / 4 / 2 / 2	20 / 27 / 27 / 13 / 13	4 / 2 / 3 / 3 / 3	27 / 13 / 20 / 20 / 20
Як ти ставишся до вивчення граматики?	Цікаво / Іноді цікаво / Нейтрально / Нецікаво	6 / 5 / 3 / 1	40 / 33 / 20 / 7	4 / 5 / 4 / 2	27 / 33 / 27 / 13
Чи любиш ти читати казки англійською мовою?	Так / Іноді / Рідко / Ні	5 / 6 / 3 / 1	33 / 40 / 20 / 7	3 / 5 / 5 / 2	20 / 33 / 33 / 13
Чи можуть казки допомогти у вивченні граматики?	Так / Частково / Ні / Важко сказати	9 / 5 / 0 / 1	60 / 33 / 0 / 7	6 / 6 / 1 / 2	40 / 40 / 7 / 13

Що корисного дають казки?	Граматика / Лексика / Читання / Говоріння / Інше	4 / 6 / 3 / 1 / 1	27 / 40 / 20 / 7 / 7	3 / 5 / 4 / 2 / 1	20 / 33 / 27 / 13 / 7
Чи хотів(ла) би ти, щоб казки частіше використовувалися на уроках?	Так / Скоріше так / Нейтрально / Ні	8 / 5 / 2 / 0	53 / 33 / 13 / 0	6 / 4 / 4 / 1	40 / 27 / 27 / 7

Результати анкетування свідчать, що більшість старшокласників як експериментальної, так і контрольної групи виявляють позитивне ставлення до вивчення англійської мови, проте відзначають певні труднощі у засвоєнні граматичного матеріалу. Найпоширенішими проблемами учні називають запам'ятовування граматичних правил і правильне їх застосування у мовленні.

Водночас аналіз відповідей демонструє підвищений інтерес до нетрадиційних форм навчання, зокрема роботи з художніми текстами. Помітно, що 60% учнів експериментальної групи вважають використання англомовних казок корисним для покращення граматики, що перевищує аналогічний показник у контрольній групі на 20%.

Отримані дані свідчать про готовність старшокласників до сприйняття граматичного матеріалу в контексті казкових сюжетів, що створює сприятливі передумови для подальшого впровадження цієї методики під час формувального етапу пробного навчання.

Протягом восьми уроків експериментальна група займалася за методикою використання англомовних казок, тоді як контрольна група працювала за традиційною схемою (підручник, вправи на переклад, граматичні таблиці). Основні відмінності в організації навчального процесу:

Експериментальна група використовувала вправи, які описані у підрозділі 3.1. Вони включали: інтерактивні вправи, де учні працювали у групах над створенням власних продовжень казки, використовуючи різні граматичні структури, такі як Past Simple, Past Continuous та умовні речення. Крім того,

використовувалися рольові ігри з виконанням діалогів між персонажами казки, що дозволяє практикувати порядок слів у реченні, модальні дієслова та ввічливі вислови. Також виконувалися завдання на аналіз тексту, де учні виявляли та класифікували граматичні форми у тексті, зокрема дієслівні часи, умовні конструкції та порівняльні звороти, творчі завдання, де учні складали альтернативні кінцівки казок, писали власні короткі історії із використанням граматичних структур із тексту. Проводились міні-вікторини з граматики: під час читання казки учні позначали приклади конкретних граматичних явищ і обговорювали їх у парах. Розглянемо порівняльну таблицю вправ у обох групах.

Таблиця 3.2.4 Порівняльна характеристика вправ контрольної і експериментальної груп

Показник	Експериментальна група (ЕГ)	Контрольна група (КГ)
Методика навчання	Використання англомовних казок як автентичних текстів	Традиційне навчання: підручник, граматичні таблиці, переклад
Типи завдань	Інтерактивні вправи, рольові ігри, аналіз казкових текстів, творчі завдання	Заповнення пропусків, робота з граматичними схемами, переклад текстів
Письмові вправи	- Написати альтернативний кінець казки з використанням Past Simple та Past Continuous. - Скласти діалог між персонажами казки з прямою та непрямою мовою. - Створити коротку казку, використовуючи умовні речення та модальні дієслова.	- Заповнити пропуски у реченнях тексту підручника. - Перекласти уривок тексту, звертаючи увагу на часи дієслів. - Виконати вправи на повторення умовних конструкцій та граматичних таблиць.
Робота над усним мовленням	- Рольові ігри “What would happen if...?” за мотивами казки. - Обговорення морального вибору персонажів та аргументація думки.	- Читання вголос текстів з підручника. - Повторення граматичних правил усно за вчителем.
Мотивація учнів	Висока завдяки сюжетності, емоційності та творчому підходу	Середня, залежить від інтересу до традиційних вправ
Фокус на граматику	Граматика засвоюється природно у контексті казки через практичне застосування	Граматика вивчається окремо від комунікативного контексту, у відриві від живого мовлення

Завдяки включенню казкових текстів та творчих завдань, учні експериментальної групи мали можливість одночасно розвивати граматичну компетенцію та навички усного мовлення, тоді як контрольна група працювала переважно у традиційному форматі, орієнтованому на механічне засвоєння граматичних правил.

Після завершення циклу уроків обидві групи пройшли контрольне тестування за тією ж структурою, що і на початковому етапі. Результати тестування експериментальної групи представлені в табл. 3.2.5.

Таблиця 3.2.5 Результати тестування після проведення пробного навчання

Прізвище та ім'я учня	Результат вхідного тесту (балів / рівень)	Результат вихідного тесту (балів / рівень)	Приріст балів
Учень 1	17 / достатній	18 / високий	+1
Учень 2	15 / достатній	17 / достатній	+2
Учень 3	13 / середній	16 / достатній	+3
Учень 4	14 / достатній	17 / достатній	+3
Учень 5	12 / середній	15 / достатній	+3
Учень 6	10 / середній	14 / достатній	+4
Учень 7	16 / достатній	18 / високий	+2
Учень 8	11 / середній	14 / достатній	+3
Учень 9	13 / середній	15 / достатній	+2
Учень 10	18 / високий	19 / високий	+1
Учень 11	14 / достатній	16 / достатній	+2
Учень 12	15 / достатній	17 / достатній	+2
Учень 13	11 / середній	14 / достатній	+3
Учень 14	9 / низький	12 / середній	+3
Учень 15	16 / достатній	18 / високий	+2

Таблиця 3.2.6. Узагальнені результати тестування експериментальної групи

Рівень граматичної компетентності	До експерименту (вхідний тест)	Після експерименту (вихідний тест)	Зміна (%)
Високий (18–20 балів)	1 учень (7%)	3 учні (20%)	+13%
Достатній (14–17 балів)	6 учнів (40%)	9 учнів (60%)	+20%
Середній (10–13 балів)	6 учнів (40%)	3 учні (20%)	–20%
Низький (0–9 балів)	2 учні (13%)	0 учнів (0%)	–13%
Середній бал	13,9	16,1	+2,2

Результати тестування після проведеного пробного навчання представимо у вигляді діаграми:

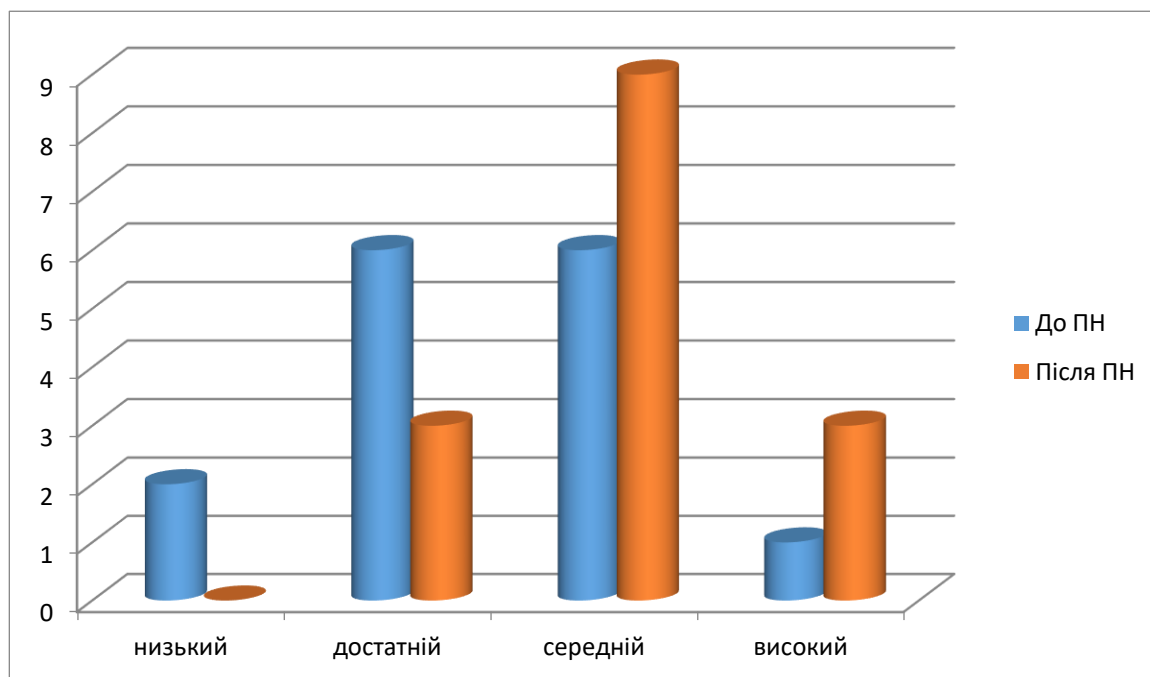

Рис. 3.2.1 Результати тестування до і після проведеного пробного навчання

Після завершення серії занять із використанням англomовних казок спостерігається помітне підвищення рівня граматичної компетентності старшокласників експериментальної групи. Кількість учнів із високим рівнем зросла з 7% до 20%, а частка учнів із низьким рівнем зменшилася до 0%.

Найбільший прогрес продемонстрували учні середнього рівня: після цілеспрямованої роботи більшість із них перейшли до достатнього рівня. Покращення спостерігається насамперед у використанні часових форм дієслова, модальних конструкцій, пасивного стану та умовних речень. Середній показник групи підвищився з 13,9 до 16,1 балів, що становить приріст на 2,2 бала (близько 16%). Це свідчить про ефективність використання вправ на основі казок, які забезпечили не лише формування граматичних навичок, а й розвиток мотивації до навчання.

Нижче подано порівняльний аналіз результатів вихідного тестування експериментальної (ЕГ) і контрольної (КГ) груп після завершення пробного навчання.

Таблиця 3.2.7 Порівняльні результати вихідного граматичного тесту в експериментальній та контрольній групах

Рівень граматичної компетентності	ЕГ — кількість учнів (%)	КГ — кількість учнів (%)	Різниця (%)
Високий (18–20 балів)	3 учні (20%)	1 учень (7%)	+13%
Достатній (14–17 балів)	9 учнів (60%)	7 учнів (47%)	+13%
Середній (10–13 балів)	3 учні (20%)	5 учнів (33%)	–13%
Низький (0–9 балів)	0 учнів (0%)	2 учні (13%)	–13%
Середній бал	16,1	14,3	+1,8

Представимо результати у вигляді діаграми:

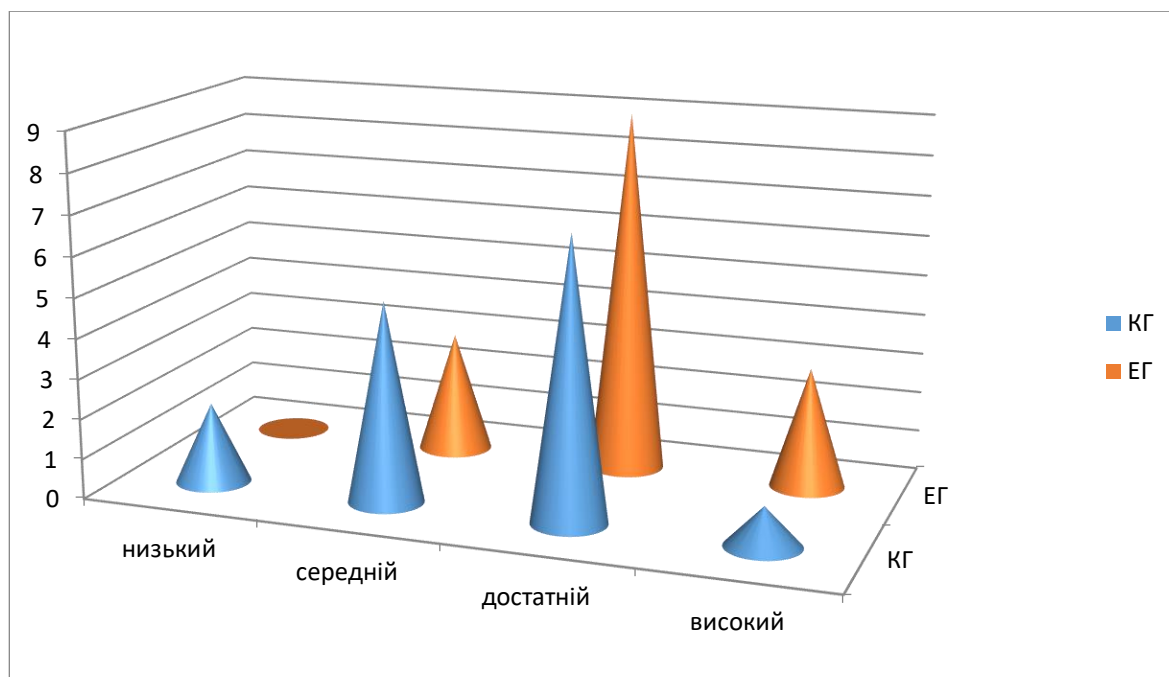

Рис. 3.2.3 Порівняльна характеристика експериментальної та контрольної груп після проведення пробного навчання

Порівняння результатів двох груп демонструє суттєву різницю у сформованості граматичних навичок. Учні експериментальної групи показали вищий середній бал (16,1 проти 14,3 у контрольній), а також більшу кількість учнів із високим і достатнім рівнями знань.

Якщо на початковому етапі показники двох груп були приблизно однаковими, то після впровадження системи вправ на основі англomовних казок в ЕГ спостерігається зростання частки учнів із високим рівнем на 13%, зменшення частки учнів із низьким рівнем на 13%, підвищення середнього балу на 1,8, що становить близько 13% приросту.

Ці зміни свідчать про ефективність інтеграції казкового матеріалу у процес формування граматичної компетентності. Казки виступили потужним мотиваційним чинником, що активізував пізнавальну діяльність учнів, а також забезпечив контекст для практичного використання граматичних структур.

У контрольній групі, де навчання здійснювалося за традиційною схемою, динаміка була менш вираженою: учні здебільшого залишилися на рівні достатніх

або середніх показників, що свідчить про обмеженість репродуктивного підходу до вивчення граматики без опори на змістовні тексти.

Результати вихідного тестування підтверджують позитивний вплив системи вправ, побудованих на матеріалі англомовних казок. Порівняно з початковим етапом, учні демонструють вищу точність у вживанні граматичних структур, краще розуміння їх функціонального значення та більш упевнене використання граматики у мовленні. Методика показала себе як результативна та педагогічно доцільна, особливо у старшій школі, де важливо поєднувати аналітичне мислення з творчою мовною діяльністю.

Висновки до розділу 3

Третій розділ був присвячений практичному дослідженню ефективності використання англомовних казок у формуванні граматичної компетентності учнів старших класів. Проведене пробне навчання дозволило оцінити реальний вплив казок на процес засвоєння граматичних конструкцій та активізацію мовленнєвої діяльності учнів. У процесі написання роботи було розкрито методику та організацію пробного навчання. Дослідження передбачало поетапне включення англомовних казок у навчальний процес: від попереднього ознайомлення з лексичним і граматичним матеріалом до активного застосування знань у вправи різного типу. Важливим аспектом було створення інтерактивного середовища, де учні могли обговорювати сюжет, виконувати граматичні вправи в контексті, інсценувати сцени казки та складати власні продовження історій. Методика також включала спостереження за мотивацією учнів, їхньою

активністю та рівнем засвоєння граматичних правил, що дозволило отримати комплексну оцінку ефективності навчання.

У цьому ж розділі були представлені результати пробного навчання та оцінка його ефективності. Аналіз отриманих даних показав, що використання англomовних казок сприяє кращому запам'ятовуванню граматичних конструкцій, підвищує активність усного мовлення та мотивацію до вивчення англійської мови. Учні показали значне покращення у застосуванні граматичних правил у контексті, умінні складати речення та діалоги, а також у розвитку навичок комунікації. Порівняння результатів до та після використання казок дозволило підтвердити, що такий підхід є ефективним інструментом формування граматичної компетентності старшокласників.

Отже, практичне дослідження довело, що англomовні казки можуть успішно інтегруватися у навчальний процес і сприяти покращенню як теоретичних знань з граматики, так і практичних навичок їх застосування. Включення казок у уроки англійської мови забезпечує контекстне засвоєння матеріалу, підвищує мотивацію учнів та створює умови для активного та творчого навчання.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження присвячено вивченню можливостей використання англомовних казок як ефективного засобу формування граматичної компетентності учнів старших класів. Вивчення теоретичних аспектів, аналіз методичних підходів та практичне дослідження дали змогу комплексно оцінити ефективність такого інноваційного методу. Теоретичні дослідження, викладені у першому розділі, показали, що граматична компетентність є багатокомпонентною структурою, яка охоплює знання граматичних правил, уміння застосовувати їх у мовленні та письмі, а також здатність до самооцінки та корекції власних помилок. Особлива увага приділялася вивченню автентичних матеріалів, що сприяють контекстному засвоєнню граматичних конструкцій і формуванню комунікативної компетентності. Було встановлено, що системне використання таких матеріалів забезпечує більш глибоке і стійке засвоєння

граматичних норм, ніж традиційне навчання з підручника. Також було визначено, що старші школярі краще засвоюють матеріал через інтерактивні та мотивуючі форми навчання, які дозволяють поєднувати теоретичні знання з практичним використанням мови.

Другий розділ дослідження зосереджувався на англомовних казках як інструменті навчання. Теоретичний аналіз показав, що казки мають унікальні властивості для формування граматичної компетентності: наявність сюжетного контексту, яскравих персонажів, повторюваних структур речень і мовних конструкцій, що сприяють легкому засвоєнню граматики. Методичні розробки і практичні приклади використання казок на уроках показали, що вони стимулюють активну мовленнєву діяльність учнів, заохочують до участі в дискусіях, створення власних історій та виконання творчих завдань. Крім того, казки дозволяють інтегрувати різні види діяльності – читання, письмо, говоріння і аудіювання – у єдиний навчальний процес, що позитивно впливає на розвиток мовної компетентності в цілому.

У третьому розділі було проведено практичне дослідження ефективності використання англомовних казок. Організація пробного навчання включала серію уроків із використанням казок, виконання різноманітних граматичних вправ у контексті, обговорення змісту казок та творчі завдання. Результати дослідження свідчать про значне підвищення рівня граматичної компетентності учнів: вони краще засвоюють граматичні правила, легше застосовують їх у мовленні та письмі, демонструють підвищену мотивацію та інтерес до навчального процесу. Аналіз отриманих даних показав, що інтеграція казок у навчальний процес сприяє не лише розвитку граматичних навичок, а й формуванню критичного мислення, творчих здібностей та комунікативної компетентності.

Таким чином, дослідження підтвердило, що англомовні казки є ефективним засобом формування граматичної компетентності учнів старших класів. Вони

дозволяють поєднати теоретичне вивчення граматики з її практичним використанням у комунікативному контексті, підвищують мотивацію до навчання і створюють умови для більш глибокого засвоєння матеріалу. Рекомендується систематично впроваджувати казки на уроках англійської мови, розробляючи тематично та граматично спрямовані завдання, що відповідають віковим особливостям учнів та їх рівню підготовки.

На основі проведеного експерименту та аналізу наукових джерел можна сформулювати низку рекомендацій для вчителів англійської мови старших класів щодо використання англійських казок у навчанні граматики. Перш за все, казки слід обирати відповідно до віку та рівня підготовки учнів. Для тих, хто має середній рівень володіння мовою, краще підходять адаптовані версії класичних казок, наприклад *Cinderella* або *The Three Little Pigs*. Учні з більш високим рівнем знань можуть працювати з автентичними текстами, де містяться оригінальні слова та складні граматичні конструкції. Важливо вплітати граматичний матеріал безпосередньо у контекст сюжету казки. Це дозволяє учням бачити граматичні структури на прикладі реальних дій персонажів. Зокрема, доцільно виділяти часи дієслів, модальні дієслова та умовні конструкції, пояснюючи їх використання через події та дії героїв. Також корисно порівнювати різні граматичні форми, наприклад дії головного героя та другорядних персонажів, щоб учні могли зрозуміти відмінності у використанні форм.

Робота з казкою може відбуватися у різних форматах. Індивідуальні завдання можуть включати вправи на підстановку та трансформацію граматичних конструкцій, парні – рольові діалоги або обговорення мотивів персонажів, а групові – створення альтернативних кінцівок та постановку невеликих сцен. Також інтерактивні онлайн-платформи дозволяють урізноманітнити навчальний процес і залучити учнів до активної роботи.

Особлива увага приділяється творчому використанню граматики. Учні можуть переказувати казку від імені різних персонажів, змінювати часові форми

дієслів, складати нові сюжетні лінії з використанням умовних речень та модальних дієслів. Також ефективними є вправи на створення коміксів або коротких п'єс за мотивами казки.

З практичної точки зору, використання казок у навчанні граматики має й мотиваційний ефект. Емоційно цікаві сюжети, рольові ігри та творчі завдання стимулюють активну участь усіх учнів і формують позитивне ставлення до вивчення граматики, роблячи процес навчання більш природним та захопливим.

Висновки дослідження свідчать про те, що використання англomовних казок є не лише методично обґрунтованим, але й педагогічно ефективним засобом, який може стати важливим компонентом сучасного навчального процесу в школі, спрямованого на формування високого рівня граматичної компетентності старшокласників.